

«ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗ ΘΕΣΣΑΛΙΑ»

Η ΘΕΣΣΑΛΙΑ ΜΕΤΑ ΤΙΣ ΠΛΗΜΜΥΡΕΣ

Για ένα νέο αναπτυξιακό υπόδειγμα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΥΝΟΨΗ	3
ΟΙ ΠΛΗΜΜΥΡΕΣ	6
ΟΙ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ	8
Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ	12
Η ΠΡΤΑΣΗ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ	14
ΑΜΕΣΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ	14
ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΥΔΑΤΩΝ	16
ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	19
ΓΙΑ ΜΙΑ ΝΕΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ	24
ΓΙΑ ΕΝΑ ΝΕΟ ΑΠΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ	26
ΓΙΑ ΕΝΑ ΝΕΟ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΣΧΕΔΙΟ	32
ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ	41

ΣΥΝΟΨΗ

Οι πρόσφατες πλημμύρες στη Θεσσαλία επιβεβαιώνουν ότι η χώρα έχει εισέλθει σε μια «**νέα κανονικότητα**», η οποία χαρακτηρίζεται και από την αυξανόμενη συχνότητα και ένταση ακραίων φυσικών φαινομένων με τεράστιες ανθρώπινες, οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές συνέπειες. Οι πλημμύρες στη Θεσσαλία, είναι η πρώτη μεγάλης κλίμακας χωρική έκφραση της κλιματικής κρίσης στη χώρα μας.

Η αντίδραση της **Κυβέρνησης** της Ν.Δ. στις καταστροφές από τις πλημμύρες της Θεσσαλίας ήταν εν γνώση της ανεπαρκής, μεταθέτοντας τη λύση των προβλημάτων στο «Master Plan» της Ολλανδικής Εταιρείας, που πέρα από το να επαναδιατυπώνει γνωστές προτάσεις, καταγράφει τρεις βασικές στρατηγικές επιλογές της Κυβέρνησης, α) την «**ιδιωτικοποίηση των νερών**» β) την «**αντιπλημμυρική προστασία**», με μια σειρά γνωστά και χλιοειπωμένα έργα αλλά και την επαναφορά του ιδεολογήματος της εκτροπής του Αχελώου γ) την «**αναδιάρθρωση των καλλιεργειών**» με βασικό κριτήριο τη «**σχετική παραγωγικότητα του νερού**», αδιαφορώντας για τους άλλους συντελεστές όπως το κλίμα, το έδαφος, τις ασθένειες, την εργασία, το γεωργικό εισόδημα, τις ευρωπαϊκές ενισχύσεις κ.λπ. Στις προτάσεις ενσωματώνονται επενδυτικά ενδιαφέροντα και παρεμβάσεις διαφόρων Funds και εξωαγοτικού κεφαλαίου στο αγροδιατροφικό σύστημα της χώρας, όπως της HVA Capital Management.

Η πρόταση της **Περιφέρειας Θεσσαλίας** που επικεντρώνεται σε δύο πυλώνες: α) της αγρό-οικολογικής μετάβασης, και β) της ανταγωνιστικότητας με βάση την ποιότητα, την ιδιοτυπία και τη διακριτότητα των τοπικών πόρων. Η πρόταση της Περιφέρειας έχει πολλά στοιχεία με τα οποία συμφωνούμε, η εξειδίκευσή της χαρακτηρίζεται εντούτοις από μία πολυσυλλεκτικότητα επιμέρους και συχνά αντιφατικών προτάσεων, που μόνο υπό μία αυστηρή προτεραιοποίηση μπορούν να υποστηρίξουν μια στοχευμένη στρατηγική ανασυγκρότησης.

Η πρόταση της **ΝΕΑΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ*** συνίσταται αφενός σε διακριτές προτάσεις, με εστίαση στα κεντρικά ζητήματα που προέκυψαν από τις πλημμύρες, - άμεσες παρεμβάσεις αντιμετώπισης των συνεπειών και προστασίας, διαχείριση υδάτων, αγροτική ανάπτυξη -, και αφετέρου στην πρόταση για μια νέα στρατηγική, ένα νέο αναπτυξιακό υπόδειγμα με παραγωγική ανασυγκρότηση και ένα σχέδιο ανθεκτικότητας της Θεσσαλίας. Οι **άμεσες παρεμβάσεις** στοχεύουν αφενός να αντιμετωπίσουν τις άμεσες συνέπειες της καταστροφής και αφετέρου να ενισχύσουν την ανθεκτικότητα των περιοχών σε νέα ακραία φυσικά φαινόμενα. Η πρόταση για τη **διαχείριση υδάτων** επικεντρώνεται: στα δίκτυα μικρών λιμενοδεξαμενών, στις τεχνικές διαχείρισης της ζήτησης του νερού, στην αλλαγή των συστημάτων άρδευσης και τον περιορισμό των απωλειών στα δίκτυα, στην επανάχρηση του νερού από την ύδρευση και τη βιομηχανία, στη συνολική μεταστροφή των υδροληψιών από τα υπόγεια στα επιφανειακά νερά, στη προστασία και την αποκατάσταση των υδροφορέων με μεθόδους τεχνητού εμπλουτισμού. Η ξηρασία που όντως θα αυξηθεί λόγω της κλιματικής αλλαγής, δεν πρόκειται να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά με τις μη βιώσιμες και αντιπεριβαλλοντικές λύσεις, όπως ισχυρίζονται οι υποστηρικτές της εκτροπής του Αχελώου. Λύσεις άλλωστε που μας οδήγησαν στο σημερινό

αδιέξοδο και κόστισαν πολύτιμο χρόνο. Η πρότασή για την **αγροτική ανάπτυξη** επικεντρώνεται σε τέσσερις πυλώνες: α) στην ποιοτική προσαρμογή, την κλιματική αλλαγή και την περιβαλλοντική αναβάθμιση του μοντέλου της μαζικής παραγωγής εμπορεύσιμων αγροτικών προϊόντων που θα συνοδεύεται από την ενίσχυση της κάθετης ολοκλήρωσης των παραγωγικών συστημάτων με ισχυρές αγροσυνέργειες και διακλαδικές συνδέσεις υψηλής προστιθέμενης αξίας. β) στην γεωργία έντασης κεφαλαίου και εργασίας (θερμοκήπια, κηπευτικά) και δενδροειδών καλλιεργειών (οπωροφόρων και ακρόδρυων). γ) στην ενίσχυση και αναβάθμιση της κτηνοτροφίας. δ) στην υλοποίηση ενός σχεδίου ανάπτυξης της υπαίθρου, στο πλαίσιο του προτεινόμενου νέου αναπτυξιακού υποδείγματος.

Οι επιλογές για το μέλλον της Θεσσαλίας είναι δύο: είτε η αναπαραγωγή της προϋπάρχουσας συνθήκης, η οποία με βεβαιότητα οδηγεί στην ερημοποίηση και την εγκατάλειψη, είτε ο ριζικός επαναπροσδιορισμός των κατευθύνσεων, με την αντιμετώπιση των πλημμυρών ως απόρροια της κλιματικής κρίσης – μίας από τις βασικές συνιστώσες της πολυκρίσης - που πλήττει τις σύγχρονες κοινωνίες. Αυτός ο επαναπροσδιορισμός προϋποθέτει μια νέα στρατηγική, ένα νέο αναπτυξιακό υπόδειγμα και ένα σχέδιο ανθεκτικότητας και παραγωγικής ανασυγκρότησης.

Η προτεινόμενη αναπτυξιακή στρατηγική για τη Θεσσαλία εδράζεται στο τρίπτυχο: **πράσινη περιφέρεια – ήπια ανάπτυξη – αξιοβίωτη κοινωνία**

Το κύριο ζήτημα για τη χώρα μας είναι ότι το ίδιο το κυρίαρχο αναπτυξιακό υπόδειγμα συμβάλλει στη μεγέθυνση και την αναπαραγωγή των κρίσεων και οδηγεί ξανά σε χρεωκοπία. Αυτό το αναπτυξιακό υπόδειγμα θα πρέπει να ανασχεδιαστεί, στο πλαίσιο των νέων δεδομένων της πολυκρίσης. Αν και υπάρχουν διαφοροποιήσεις ως προς την ερμηνεία των αιτιών, της έντασης και των συνεπειών αυτής της αποτυχίας, η διαπίστωση της κατάρρευσης διατρέχει το σύνολο των ιδεολογικών και επιστημονικών προσεγγίσεων καθώς και ο προβληματισμός γύρω από την ανάγκη διαμόρφωσης ενός **νέου αναπτυξιακού υποδείγματος**, το οποίο να μπορεί να λειτουργήσει ως εργαλείο υπέρβασης της κρίσης.

Παράλληλα με την κλιματική κρίση, ο πλανήτης βιώνει μια σειρά από αλληλοσυνδεόμενες κρίσεις: πολεμικές συγκρούσεις και γεωπολιτικές ανακατατάξεις, εντεινόμενες κοινωνικές και χωρικές ανισότητες, υγειονομικές πανδημίες, προκλητικές ανισοκατανομές του παραγόμενου πλούτου, επιτήρηση του πληθυσμού και προσπάθεια χειραγώγησης του από τους μεγάλους τεχνολογικούς κολοσσούς απουσία οποιαδήποτε δημοκρατικού ελέγχου, συγκαλυμμένου οικονομικού πολέμου, αλλά και δυσθεώρητα οικονομικά προβλήματα... που τα βάρη τους «αποκεντρώνονται» κατά κύριο λόγο στα συνήθη υποζύγια, δηλαδή στα φτωχά και λαϊκά κοινωνικά στρώματα. Η αντιμετώπιση των προβλημάτων, προϋποθέτει αφενός την αναγνώριση των διαφορετικών κρίσεων ως ένα σύστημα πολυκρίσης και αφετέρου απαιτεί νέες προσεγγίσεις και εργαλεία ανάλυσης αλλά και νέες στρατηγικές και πολιτικές αντιμετώπισης των συνεπειών τους.

Με τον όρο *αναπτυξιακό μοντέλο* νοείται, πρωτίστως, το σύστημα αξιών και αρχών που καθορίζει τον προσανατολισμό και τον σχεδιασμό της οικονομίας, με στόχο να υπηρετεί αποτελεσματικά την κοινωνία, μειώνοντας τις ανισότητες, εξασφαλίζοντας ένα καλύτερο μέλλον για τις επόμενες γενιές με πρόσβαση στα

συλλογικά αγαθά και δικαιώματα, και ελαχιστοποιώντας το περιβαλλοντικό αποτύπωμα.. Σε αυτό το πλαίσιο, το *παραγωγικό μοντέλο* οφείλει να υπηρετεί τους στόχους και τις αρχές του αναπτυξιακού υποδείγματος. Δηλαδή, να απαντά στο τι παράγεται, από ποιον, με ποια μορφή οργάνωσης, πώς συνδέονται οι παραγωγικές μονάδες μεταξύ τους μέσα από αλυσίδες αξίας και πλέγματα συνεργασίας, και ποια είναι τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της παραγόμενης αξίας. Παράλληλα, μια διάσταση που συχνά αγνοείται είναι το *καταναλωτικό μοντέλο*, το οποίο, πολλές φορές, λειτουργεί αυτόνομα και αποσυνδεδεμένα από τα υπόλοιπα. Η αποσπασματική προσέγγιση των τριών αυτών διαστάσεων –αναπτυξιακού, παραγωγικού και καταναλωτικού μοντέλου– οδηγεί, στην καλύτερη περίπτωση, σε παράλληλες και απομονωμένες στρατηγικές. Αντίθετα, η *ενιαία και ολιστική προσέγγιση* τους, η οποία λαμβάνει υπόψη τις κοινωνικές τάξεις που επιδιώκει να υπηρετήσει και τις παραγωγικές σχέσεις που θέλει να προωθήσει, συνιστά προϋπόθεση για τον κοινωνικό μετασχηματισμό. Με αυτές τις επισημάνσεις μιας ολιστικής προσέγγισης (αναπτυξιακού, παραγωγικού και καταναλωτικού μοντέλου) συγκροτείται αυτό που ονομάζουμε **αναπτυξιακό υπόδειγμα**.

Η προώθηση ενός νέου αναπτυξιακού υποδείγματος περνά μέσα από τον σχεδιασμό και υλοποίηση ενός νέου **Αναπτυξιακού Σχεδίου ανθεκτικότητας και παραγωγικής ανασυγκρότησης**. Μια πρώτη προσέγγιση για τους βασικούς πυλώνες ενός τέτοιου αναπτυξιακού σχεδίου αναφέρεται: α) στην Ανθεκτικότητα των οικοσυστημάτων β) στην Επιχειρηματικότητα και τις Αλυσίδες αξίας γ) στην Κοινωνική συνοχή δ) στη Συλλογική νοημοσύνη και ενδογενή ανάπτυξη ε) σε νέους Θεσμούς και εργαλεία.

Η **ΝΕΑ ΑΡΙΣΤΕΡΑ** ανοίγει αυτή τη συζήτηση με στόχο την διαμόρφωση ενός προγραμματικού πλαισίου για τη σύγκλιση και συνεργασία των αριστερών και προοδευτικών δυνάμεων και τη δημιουργία του **ΛΑΙΚΟΥ ΜΕΤΩΠΟΥ** τόσο σε Εθνικό όσο και σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο που θα διεκδικήσει την προώθηση του νέου αναπτυξιακού υποδείγματος. Στο επίπεδο της Περιφέρειας Θεσσαλίας, η πρόταση αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον με δεδομένο ότι η σημερινή Περιφερειακή Αρχή υποστηρίχτηκε εκλογικά από ευρύτερες αριστερές, προοδευτικές δυνάμεις και συλλογικότητες. Η παρούσα πρόταση μπορεί αφενός να δώσει περιεχόμενο σε αυτή την πολιτική συνεργασία και αφετέρου να ισχυροποιήσει έναν πλειοψηφικό και ηγεμονικό συσχετισμό δυνάμεων για την προώθηση του νέου αναπτυξιακού υποδείγματος. Η προσπάθεια που γίνεται στη Θεσσαλία ίσως αποτελέσει οδηγό – πρόκριμα για ανάλογες πρωτοβουλίες σε Εθνικό και τοπικό επίπεδο.

** Η πρόταση, εντοπίζεται στα κρίσιμα ζητήματα της τρέχουσας περιόδου, ανοίγει το ζήτημα του αναπτυξιακού υποδείγματος και θέτει ερωτήματα. Είναι σαφές ότι μια πιο ολοκληρωμένη δουλειά θα συμπεριλάβει το σύνολο των αναπτυξιακών ζητημάτων της Θεσσαλίας, κάτι που ευελπιστούμε να το προσεγγίσουμε στο πλαίσιο της διαβούλευσης με τη κοινωνία και του προγραμματικού διαλόγου του κόμματος.*

1. ΟΙ ΠΛΗΜΜΥΡΕΣ

Οι πρόσφατες πλημμύρες στη Θεσσαλία επιβεβαιώνουν ότι η χώρα έχει εισέλθει σε μια νέα «κανονικότητα», η οποία χαρακτηρίζεται από την αυξανόμενη συχνότητα και ένταση ακραίων φυσικών φαινομένων. Τα φαινόμενα αυτά συνεπάγονται απώλειες ανθρώπινων ζώων και προκαλούν τεράστιες οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις, υπονομεύοντας τις τρέχουσες αλλά και μελλοντικές συνθήκες διαβίωσης όχι μόνο στη Θεσσαλία, αλλά και σε άλλες περιοχές της χώρας.

Ιδιαίτερα σημαντικές είναι οι καταστροφές στη φυτική παραγωγή, οι απώλειες χιλιάδων ζώων, η υποβάθμιση της βιοποικιλότητας και των εδαφών, καθώς και οι εκτεταμένες ζημιές σε ιδιωτικές και δημόσιες υποδομές, όπως οδικά δίκτυα, αρδευτικά συστήματα, μηχανολογικό εξοπλισμό, παραγωγικές εγκαταστάσεις και κατοικίες.

Λαμβάνοντας υπόψη ότι ένα σημαντικό μέρος της εθνικής αγροτικής παραγωγής προέρχεται από τον Θεσσαλικό κάμπο, καθίσταται σαφές ότι η απώλεια ή η υποβάθμιση παραγωγικών εδαφών, καθώς και η αδυναμία των αγροτών και κτηνοτρόφων να επανεκκινήσουν την παραγωγική διαδικασία, επιφέρουν σοβαρές επιπτώσεις για τη συνολική οικονομία της χώρας.

Επιπλέον, το γεγονός ότι οι πληγέντες ανήκουν, κατά κανόνα, στα πλέον ευάλωτα οικονομικά και κοινωνικά στρώματα, αναδεικνύει εμφατικά και την ταξική διάσταση των συνεπειών της καταστροφής.

Η αντίληψη ότι τα φαινόμενα όπως οι «Ιανός», «Ντάνιελ» και «Ηλίας» αποτελούν απλώς έντονες αλλά περιοδικές καιρικές εκδηλώσεις, έχει αποδειχτεί πλέον αυταπάτη. Οι πλημμύρες στη Θεσσαλία δεν αποτελούν απλώς «ισχυρές βροχοπτώσεις», αλλά συνιστούν την πρώτη μεγάλης κλίμακας **χωρική έκφραση της κλιματικής κρίσης** στη χώρα.

Ωστόσο, η επίκληση της κλιματικής κρίσης δεν μπορεί να λειτουργεί ως άλλοθι, καθώς δεν πρόκειται για ένα αυτόνομο φυσικό φαινόμενο, αλλά για το αποτέλεσμα συγκεκριμένων παραγωγικών πρακτικών και θεσμικών πλαισίων διαχείρισης των υποδομών, της οικονομίας και της κοινωνίας συνολικά. Ενδεικτικό είναι το γεγονός ότι το «Περιφερειακό Σχέδιο Προσαρμογής στην Κλιματική Αλλαγή της Περιφέρειας Θεσσαλίας» (ΠΣΠΚΑ) δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί, παρά το ότι η «Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή» [COM(2013)216] είναι σε ισχύ ήδη από το 2013.

Μπορούσε η καταστροφή από τις πλημμύρες να είχε αποφευχθεί; Η απάντηση σε αυτό το ερώτημα ανάγεται στα χαρακτηριστικά του Ελληνικού κράτους, της δημόσιας διοίκησης και της αυτοδιοίκησης, αλλά και των προβλημάτων της ελληνικής κοινωνίας που εξελίσσονται για δεκαετίες και έχουν δημιουργήσει συνειδήσεις, στερεότυπα, αντιδράσεις και προσδοκίες που πρέπει να αλλάξουν. Θα μπορούσαν οι επιπτώσεις από τις πλημμύρες να μετριαστούν, αν η διοίκηση και η αυτοδιοίκηση

έθεταν ως πρώτη προτεραιότητα τη διάγνωση της τρωτότητας και ευαλωτότητας και την ενίσχυση της ανθεκτικότητας των περιοχών τους απέναντι σε φυσικές καταστροφές. Όμως, μια τέτοια αντίληψη ξεφεύγει από τα έργα βιτρίνας, το πελατειακό κράτος, τη διαπλοκή, την αυτορρύθμιση της αγοράς, και απαιτεί επιστημονική διάγνωση της τρωτότητας και ευαλωτότητας, σχεδιασμό συνδυασμένων υποδομών ανθεκτικότητας των περιοχών και επαναπροσδιορισμό του αναπτυξιακού, παραγωγικού και καταναλωτικού μοντέλου.

Οι συνέπειες από τις πλημμύρες της Θεσσαλίας είναι σημαντικές τόσο στην ίδια τη Θεσσαλία όσο και σε Εθνικό επίπεδο, στο ΑΕΠ, στην έλλειψη τροφίμων και στην αύξηση του κόστους τους, όπως και στην αύξηση του ελλείμματος ισοζυγίου εμπορικών συναλλαγών, στην απώλεια εξαγωγών και αγορών, στην αύξηση των κόκκινων δανείων των αγροτών και των επιχειρήσεων λόγω των ζημιών που υπέστησαν, με επιπτώσεις και στο τραπεζικό σύστημα και βέβαια στην απορρόφηση πολύ μεγάλων κονδυλίων για την αποκατάσταση της ομαλότητας στην περιοχή.

Σήμερα, η μεγάλη αυτή καταστροφή είναι ωστόσο και ευκαιρία να προβληματιστούμε, για να κατανοήσουμε τα πραγματικά αίτια της και να αναζητήσουμε έναν ριζικά διαφορετικό αναπτυξιακό δρόμο με γνώμονα τη διάγνωση των αναγκών της κοινωνίας και της οικονομίας και στο πλαίσιο μιας ευρείας διαδικασίας διαβούλευσης με τους κοινωνικούς και παραγωγικούς φορείς και τους πολίτες της Θεσσαλίας, με άλλα λόγια στο πλαίσιο ενός δημοκρατικού συμμετοχικού προγραμματισμού. Βασική προϋπόθεση αυτής της αλλαγής είναι η κατανόηση των διαφορετικών προϋποθέσεων ανθεκτικότητας των διαφόρων περιοχών και κοινωνικών ομάδων, όπου οι ασθενέστεροι είναι και οι πλέον ευάλωτοι.

2. ΟΙ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ

Η αντίδραση της Κυβέρνησης της Ν.Δ. στις καταστροφές από τις πλημμύρες της Θεσσαλίας ήταν ελλιπής, όπως και απόρροια διαχρονικών προβλημάτων. Η υποεκτίμηση της αξίας της έγκαιρης πρόβλεψης των ακραίων καιρικών φαινομένων, καθώς και της υλοποίησης των αναγκαίων υποδομών και ελέγχων καλής λειτουργίας τους (διαπλάτυση χειμάρρων, ποταμών, αποχετευτικών δικτύων, δημιουργία αναχωμάτων, ταμιευτήρων κ.λπ.) είναι συνέπεια μιας αντίληψης για αυτές τις δραστηριότητες, που δεν τις θεωρεί περιόπτες μιας και δεν συμβάλουν στην πρόκληση εντυπώσεων και την προσέλκυση ψήφων. Η εκτεταμένη αυθαίρετη δόμηση τόσο από το κράτος και την Τοπική Αυτοδιοίκηση αλλά και από ιδιώτες, σε συνδυασμό με τον ελλιπή χωρικό σχεδιασμό, τον προβληματικό αντιπλημμυρικό σχεδιασμό και την ανύπαρκτη σχέση τους με την αναπτυξιακή και την αγροτική πολιτική, καθώς και η σταδιακή, με την πάροδο των χρόνων, υποβάθμιση της ζωής στον αγροτικό χώρο που οδήγησε στην εγκατάλειψή της από τους κατοίκους της, κυρίως τους νεότερους, έχουν καταστήσει την ύπαιθρο όλο και περισσότερο ευάλωτη. Με το κράτος να αφιερώνει ένα διαρκώς μειούμενο μέρος των κρατικών πόρων σ' αυτήν, σε μια ανατροφοδοτούμενη διαδικασία απαξίωσης, έχει διαμορφωθεί εν ολίγοις μια πάγια προβληματική κατάσταση, με τις τραγικές συνέπειες που είδαμε με τις πλημμύρες της Θεσσαλίας.

Έτσι, η Κυβέρνηση, με τραγικές καθυστερήσεις αντιμετώπισε την κρατική αρωγή, με αποτέλεσμα οι πληγέντες πολίτες να αντιμετωπίζουν πρόβλημα επιβίωσης και οι δε αγρότες να δυσκολεύονται να καλλιεργήσουν τα χωράφια τους, ανεξαρτήτως της εδαφικής διάβρωσης. Παράλληλα, η Κυβέρνηση ανέθεσε τη σύνταξη μελέτης «Master Plan» για την αποκατάσταση της Θεσσαλίας, σε Ολλανδική Εταιρεία με κόστος 1εκ. ευρώ.

Το **Master Plan** της Εταιρίας Handels Vereniging Amsterdam-HVA για λογαριασμό της Ελληνικής Κυβέρνησης, πέρα από το να επαναδιατυπώνει προτάσεις που έχουν διατυπωθεί τα τελευταία 30 τουλάχιστον χρόνια τόσο για τη διαχείριση υδάτων και την αντιπλημμυρική προστασία όσο και για τις αναδιαρθρώσεις καλλιεργειών, από επιστημονικούς φορείς και ιδίως από το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, τις διαστρεβλώνει κιόλας. Απώτερος σκοπός είναι να υποστηρίξει τις τρεις βασικές στρατηγικές επιλογές της Κυβέρνησης που αποτελούν και τις αιχμές της κριτικής μας.

Η πρώτη επιλογή είναι αυτή της «**ιδιωτικοποίησης των νερών**» με τη δημιουργία φορέα διαχείρισης των υδάτων της Θεσσαλίας, για την εφαρμογή των αναγκαίων σχεδίων και τον συντονισμό των απαραίτητων ενεργειών υπό τη μορφή ΑΕ, που να λειτουργεί με τους κανόνες της ιδιωτικής οικονομίας. Μεταφέρει έτσι στρατηγικής σημασίας δημόσιες εξουσίες στον ιδιωτικό τομέα σχετικές με τη διαχείριση του νερού άρδευσης, της κατασκευής και διαχείρισης υποδομών, της αγροτικής ανάπτυξης και ενδεχομένως της ενεργειακής μετάβασης (φράγματα-υδροηλεκτρικά -αποθήκευση) και εν τέλει, μακροπρόθεσμα, της ίδιας της αγροτικής

ανάπτυξης. Το επιχείρημα ότι όλο το πακέτο των μετοχών θα ανήκει στα συναρμόδια Υπουργεία καλύπτει τυπικά το μέρος του δημόσιου ελέγχου και είναι αδύναμο, καθώς η εμπειρία των τελευταίων χρόνων αποδεικνύει ότι αυτή η διαδικασία είναι μια συνήθης μεθόδευση ιδιωτικοποίησης με την εύκολη μεταβίβαση των μετοχών σε ιδιωτικά συμφέροντα (π.χ. Ενέργεια, Τηλεπικοινωνίες,). Ο φόβος για την ιδιωτικοποίηση των υδάτων άρδευσης μετά και από την επιχειρούμενη «ιδιωτικοποίηση» των υδάτων ύδρευσης σε όλη τη χώρα είναι δικαιολογημένος. Οι συνέπειες από μια τέτοια επιλογή θα είναι επώδυνες τόσο στο κόστος όσο στη διασφάλιση της υδρευτικής ασφάλειας.

Η δεύτερη επιλογή είναι η **«αντιπλημμυρική προστασία»**, με μια σειρά έργα – ανάγκες που είναι γνωστές και διατυπωμένες εδώ και χρόνια – και που βρίσκονται στη σωστή κατεύθυνση, χωρίς όμως από την πρόταση να προκύπτει η απαραίτητη ολιστική προσέγγιση του ζητήματος, απ' όπου θα προκύψει και η ασφαλής διόδευση μελλοντικών πλημμυρών. Επίσης, το Master Plan καταγράφει (πρόχειρα) την περιβαλλοντική ζημιά λόγω του υδατικού ελλείμματος (πτώση υδροφόρου ανατολικά, υφαλμύριση, ρύπανση), ακολουθώντας τόσο τη 2^η Αναθεώρηση των ΣΔΛΑΠ όσο και τις μελέτες του ΤΕΕ που εσφαλμένα διογκώνουν την υπάρχουσα ζήτηση νερού και συρρικνώνουν τη δυνατότητα τοπικής προσφοράς νερού. Στόχος τους είναι να προκύψει το έλλειμμα που χρειάζεται για να αιτιολογήσουν και να στηρίξουν την επιλογή του Αχελώου (300 εκ. κ.μ), αλλά και την αντικατάσταση της καλλιέργειας του βαμβακιού (με άλλες λιγότερο υδροβόρες). Έτσι λοιπόν το Master Plan επαναφέρει την εκτροπή του Αχελώου, τη στιγμή που αφενός η ελληνική και η ευρωπαϊκή δικαιοσύνη από το 2012 την έχουν επί της ουσίας απορρίψει και αφετέρου δεν προκύπτει η σκοπιμότητα και η αποτελεσματικότητα αυτής της επιλογής ενώ και η σχετική επιστημονική και πολιτική συζήτηση έχει εξαντληθεί εδώ και χρόνια. Αξίζει να αναρωτηθεί κανείς τι θα συνέβαινε, αν η εκτροπή του Αχελώου είχε ολοκληρωθεί και ο Πηνειός ήταν γεμάτος νερό την περίοδο των πρόσφατων πλημμυρών. Η αντίληψη του Αχελώου και των μεγάλων φραγμάτων λειτούργησε ως άλλοθι, για να μην προωθηθούν τα άκρως αναγκαία μικρά αντιπλημμυρικά έργα με αποτέλεσμα να χαθεί κρίσιμος χρόνος και να μεγιστοποιηθούν οι επιπτώσεις από τα καιρικά φαινόμενα των τελευταίων ετών.

Η τρίτη επιλογή σχετίζεται με την **«αναδιάρθρωση των καλλιεργειών»**. Το Master Plan προτείνει την αναδιάρθρωση των καλλιεργειών με βασικό κριτήριο τη «σχετική παραγωγικότητα του νερού», δηλαδή το οικονομικό αποτέλεσμα που παράγεται από την κατανάλωση κάθε κυβικού μέτρου νερού (ευρώ/κ.μ.) των καλλιεργειών της Θεσσαλίας και την έκταση που καταλαμβάνουν, αδιαφορώντας για τους άλλους συντελεστές όπως το κλίμα, το έδαφος, τις ασθένειες, την εργασία, το γεωργικό εισόδημα, τις ευρωπαϊκές ενισχύσεις κ.λπ. Ακολουθείται συνεπώς μία μόνο-παραγοντική προσέγγιση σε ένα πολύ-παραγοντικό ζήτημα. Με βάση αυτό το κριτήριο το Master Plan καταλήγει στο συμπέρασμα ότι πρέπει να γίνει ριζική αλλαγή στις καλλιέργειες που πρέπει να επιλεγούν στη Θεσσαλία, αντικαθιστώντας σταδιακά και σε μία περίοδο 6 ετών το βαμβάκι με οπωροκηπευτικά (φρούτα, λαχανικά, πατάτες), τις ζωτροφές (καλαμπόκι, μηδική) με ζαχαροκάλαμο και μίσχανθο, και το σιτάρι με σουσάμι. Η προχειρότητα και η μηχανιστική προσέγγιση του Master Plan

αποδεικνύονται τόσο στο σύνολό του όσο και στις αντιφάσεις των κεφαλαίων, όπως είναι π.χ. η ανάπτυξη της κτηνοτροφίας και η παράλληλη μείωση των καλλιεργειών σε ζωοτροφές. Αγνοούνται επίσης και οι επιπτώσεις στις συναφείς αλυσίδες αξίας και τη συνολική εγχώρια προστιθέμενη αξία.

Οι προτεινόμενες αλλαγές, για παράδειγμα του βαμβακιού με κηπευτικά, λαχανικά και φρούτα είναι τελείως ατυχείς, δεδομένων των αναγκών τους σε νερό. Επιπλέον, στις μεγαλύτερες πεδινές εκτάσεις της Θεσσαλίας δεν είναι δυνατή η καλλιέργεια δενδρωδών καλλιεργειών λόγω κλίματος. Το ίδιο ισχύει για τα κηπευτικά και λαχανικά και ιδιαίτερα τα βολβώδη (πατάτες), που απαιτούν ελαφρά και καλώς στραγγιζόμενα εδάφη, τα οποία σε πολλές περιοχές της Θεσσαλίας που καλλιεργούνται με βαμβάκι δεν υπάρχουν. Επομένως, η όποια προσπάθεια επιλογής καλλιεργειών πρέπει να ξεκινά από διαχωρισμό της Θεσσαλίας σε αγρό-οικολογικές ζώνες (περιοχές με κατάλληλα εδαφοκλιματικά χαρακτηριστικά για την ανάπτυξη καλλιεργειών), κάτι που δεν προτείνει η μελέτη. Είναι σοβαρό λάθος η καλλιέργεια δενδρωδών καλλιεργειών στα πεδία πλημμυρών, που ως γνωστό διατρέχουν μεγάλο κίνδυνο απώλειας φυτικού κεφαλαίου και πολύ μεγαλύτερης καταστροφής σε περιπτώσεις πλημμύρας. Παράδειγμα αποτελούν οι δενδρώδεις καλλιέργειες (φιστικιές, αμυγδαλιές, κλπ.) στα παρακάρλια εδάφη που έχουν καταστραφεί τελείως από την πλημμύρα του Daniel και Elias, με τεράστιο κόστος αποζημιώσεων συγκριτικά με την καταστροφή ετήσιων καλλιεργειών. Η πρόταση νέων καλλιεργειών που ευδοκίμουν σε άλλα τελείως διαφορετικά εδαφοκλιματικά περιβάλλοντα πρέπει να προβλέπει μια στοιχειώδη μελέτη προσαρμοστικότητας, που επίσης δεν προτείνεται από τη μελέτη. Εάν δε οι νέες προτεινόμενες καλλιέργειες είναι δενδρώδεις, η αποτυχία στην επιλογή τους μπορεί να συνεπάγεται ανεπανόρθωτη οικονομική καταστροφή για όποιον την επιχειρήσει. Το σουσάμι δεν μπορεί να καλλιεργηθεί στην Ελλάδα τον χειμώνα (όπως προτείνεται) λόγω χαμηλών θερμοκρασιών. Τέλος, το ότι η μελέτη των Ολλανδών παραγγέλθηκε για να νομιμοποιήσει και «επιστημονικά» προκαθορισμένες επιλογές της Κυβέρνησης αποδεικνύεται με την ταχύτητα με την οποία ψηφίστηκε το νομοσχέδιο για την ιδιωτικοποίηση των νερών στη Θεσσαλία.

Από την άλλη, η πρόταση της **Περιφέρειας Θεσσαλίας** θέτει ως βασική κατεύθυνση την πολυκαλλιέργεια και τα μικτά παραγωγικά συστήματα ανά εκμετάλλευση και ως δεύτερη αυτή της ομάδας καλλιεργειών που θα είναι ενταγμένη στην αγρό-οικολογική μετάβαση και θα καλύπτεται από τα οικοσχήματα της ΚΑΠ, συμπληρωματικά δε τις εντατικές καλλιέργειες στραμμένες στην αγορά (βιομηχανική ντομάτα, πιπεριές, κηπευτικά). Αυτή η πρόταση βρίσκεται σε αντίθεση με την ολλανδική πρόταση για υιοθέτησης εντατικών καλλιεργειών υψηλής προστιθέμενης αξίας σε βάθος εξαετίας.

Η πρόταση της Περιφέρειας συνοψίζεται και στηρίζεται σε δύο πυλώνες:

- α) στον πυλώνα της αγρό-οικολογικής μετάβασης**, με στόχο την επαναφορά της φύσης - με βάση τις δυνατότητες επαναφοράς, την εφικτότητα της

επαναφοράς, τις προβλέψεις για τις πιθανές συνέπειες της κλιματικής κρίσης και τη διάκριση μεταξύ επαναφοράς τοπίου, εκτάσεων στην φύση και επαναφοράς ποιότητας και ποικιλομορφίας

β) στον πυλώνα της ανταγωνιστικότητας με βάση την ποιότητα, την ιδιοτυπία και τη διακριτότητα των τοπικών πόρων, με την ενίσχυση ενός τοπικού παραγωγικού συστήματος με ισχυρές διακλαδικές συνδέσεις.

Πέραν της κοινής αναγνώρισης του υδατικού προβλήματος των δύο προσεγγίσεων και την ανάγκη αφενός της αντιπλημμυρικής θωράκισης της περιοχής και αφετέρου της εξοικονόμησης των αναγκαίων για τη βιωσιμότητα της γεωργίας/κτηνοτροφίας υδάτινων πόρων, διαπιστώνονται σημαντικές διαφοροποιήσεις ως προς την μέθοδο και την εξειδίκευση των προτάσεων διαχείρισης του υδατικού προβλήματος και ό,τι αυτές συνεπάγονται για το μοντέλο παραγωγικής ανασυγκρότησης της περιοχής. Οι δύο προτάσεις **συγκλίνουν** στην έμφαση, αν και με διαφορές, που αποδίδουν σε τέσσερα άλλα ζητήματα, που όμως δεν συνοδεύονται από συστηματικό σχεδιασμό και υλοποίηση αντίστοιχων δράσεων και μηχανισμών (σχεδιασμού, υλοποίησης, παρακολούθησης):

- στην αναγνώριση της ανάγκης ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας και της αύξησης της παραγόμενης προστιθέμενης αξίας στη γεωργία, με την αξιοποίηση της εκπαίδευσης, έρευνας, καινοτομίας, τεχνολογίας και της παροχής γεωργικών συμβουλών
- στην ανάδειξη και ενίσχυση της ποιότητας και της ιδιοτυπίας των τοπικών προϊόντων
- στην ενίσχυση της αναδιάρθρωσης προς τις δένδροκαλλιέργειες και τα κηπευτικά, λόγω της αυξημένης συμβολής τους στην παραγόμενη αξία
- στην ενίσχυση της μεταποίησης και των διακλαδικών συνδέσεων της τοπικής παραγωγής.

Αποκλίνουν όμως σε μια σειρά άλλα ζητήματα που καθιστούν τις προσεγγίσεις τους σε σημαντικό βαθμό ασύμβατες. Συγκεκριμένα

- Η διαφορετική αξιολόγηση του υδροβόρου των καλλιεργειών και της σχετικής παραγωγικότητας του νερού καθορίζει τις προτάσεις τους για την αναδιάρθρωση της γεωργίας, με αποτέλεσμα τη διαφοροποίηση σχετικά με το βαμβάκι και τις καλλιέργειες για ζωοτροφές.
- Σε αντίθεση με την ολλανδική πρόταση, η Περιφέρεια προτείνει την επανάκτηση της θέσης του βαμβακιού μεταξύ των φυτών μεγάλης καλλιέργειας και την ενίσχυση της θέσης των καλλιεργειών για ζωοτροφές, λόγω της σημασίας της κτηνοτροφίας για την περιοχή.

3. Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

Η **ΝΕΑ ΑΡΙΣΤΕΡΑ** πολύ νωρίς είχε επισημάνει, αφενός ότι η απορρόφηση του πλήγματος των καταστροφικών πλημμυρών έχει αρκετά στάδια, για να φτάσει στην αποκατάσταση του αγροτικού τομέα και την επιστροφή στην κανονικότητα, και αφετέρου πως η πορεία της αποκατάστασης θα επηρεαστεί από την έκταση, την ταχύτητα και την ποιότητα της παρέμβασης της πολιτείας και των θεσμών της. Στη πραγματικότητα, ούτε η έκταση, ούτε η ταχύτητα ούτε και η ποιότητα της παρέμβασης ικανοποιούν το αίτημα αποκατάστασης της κοινωνικής και παραγωγικής κανονικότητας. Και όλα αυτά σε ένα περιβάλλον συνεχιζόμενων προβλημάτων, όπως το αυξημένο κόστος, οι πιέσεις στις τιμές παραγωγού, το έλλειμμα χρηματοδότησης και η τραγωδία των πληρωμών του ΟΠΕΚΕΠΕ που δεν επιτρέπουν στον αγροτικό κόσμο ούτε έναν στοιχειώδη προγραμματισμό. Και ενώ συμβαίνουν όλα αυτά, η **Κυβέρνηση** δείχνει να ρίχνει το βάρος της στις προτάσεις των Ολλανδών, τσεκάροντας τις αντιδράσεις των τοπικών κοινωνιών, πριν καταλήξει και δημοσίως να καταθέσει τις προτάσεις της για την ανασυγκρότηση της Θεσσαλίας.

Τόσο η επιστημονική κοινότητα όσο και μια σειρά περιβαλλοντικών οργανώσεων (από διαφορετικές προσεγγίσεις, είναι αλήθεια) ασκούν έντονη κριτική τόσο στο περιεχόμενο και την κατεύθυνση της ολλανδικής πρότασης όσο και στην προβληματική τεκμηρίωσή της. Όπως σημειώνεται, «αναδιαρθρώνει τις καλλιέργειες στη Θεσσαλία με βασικό κριτήριο τη «σχετική παραγωγικότητα του νερού», χωρίς να λαμβάνει υπόψη τα εδαφολογικά χαρακτηριστικά, τις κλιματικές μεταβολές, το παραγόμενο προϊόν και γεωργικό εισόδημα, τις ασθένειες -ιδιαίτερα σε εποχές κλιματικής κρίσης-, την ΚΑΠ, το επενδυμένο κεφάλαιο σε γεωργικά μηχανήματα, την αποκτηθείσα τεχνογνωσία από τους γεωργούς, κ.ά..

Επιπλέον, έχει βάση η κριτική των περιβαλλοντικών οργανώσεων που παρατηρεί ότι στην πρόταση δεν υπάρχει η αναγκαία «διασύνδεση επιμέρους κατηγοριών και τύπων μέτρων με συγκεκριμένες θεσμικές πηγές χρηματοδότησης» (ευρωπαϊκές ή εθνικές). Μάλιστα η μελέτη εμφανίζει σοβαρά ελλείμματα σε ό,τι αφορά στο θεσμικό περιβάλλον της ευρωπαϊκής αγροτικής πολιτικής και της οικονομίας, περιοριζόμενη συχνά σε γενικού χαρακτήρα παρατηρήσεις και προτάσεις για τις προτεινόμενες αλλαγές.

Αξίζει να τονιστεί το πρόσφατο «νέο σενάριο από το μέλλον», μέσω συνέντευξης του διευθύνοντος συμβούλου της ολλανδικής εταιρείας, εταιρείας (σε ρόλο λαγού της κυβέρνησης;) σχετικά με τη δημιουργία αναπτυξιακού Ταμείου για την ανάπτυξη της Θεσσαλίας, με τη συμμετοχή ιδιωτών και τραπεζών που θα επενδύσει σε όλο το μήκος αξίας της αγροδιατροφής. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται «το επόμενο βήμα, είναι να δημιουργηθεί ένα επενδυτικό ταμείο, το The Thessaly Growth Fund, στο οποίο μπορούμε και εμείς (η ΗΒΑ) να συμμετέχουμε επενδυτικά, αν και κυρίως είναι καλό να συμμετέχουν ελληνικά κεφάλαια. Έχουμε κάνει συζητήσεις με διάφορους φορείς που μπορεί να συμμετάσχουν στο Ταμείο αυτό, π.χ. τράπεζες, εφοπλιστές, διάφοροι επιχειρηματίες – είναι όλοι θετικοί να μπουν».

Οι παραπάνω απόψεις-προτάσεις πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπόψη, δεδομένων των αυξανόμενων επενδυτικών παρεμβάσεων διαφόρων Funds και εξωαγροτικού κεφαλαίου στο αγροδιατροφικό σύστημα της χώρας. Είναι ενδεικτικό ότι το 2025 συστάθηκε το Fund «HVA Capital Management», της Ολλανδικής εταιρείας δηλαδή που ανέλαβε την εκπόνηση του Master Plan της Θεσσαλίας μετά τις πλημμύρες.

Είχαμε προειδοποιήσει για ένα πιθανό τέτοιο σενάριο, πολύ πριν εμφανιστούν οι Ολλανδοί, ήδη από τον Σεπτέμβριο του 2023, αμέσως μετά τις πλημμύρες, καλώντας την κυβέρνηση να επιδείξει ταχύτητα, ποιότητα και εύρος στην στήριξή της, για να μην ανοίξει η κερκόπορτα. **Σημειώνουμε:** «Μια άλλη κερκόπορτα είναι πιθανή, αυτή της εκμετάλλευσης της ευκαιρίας που προσφέρει μια κρίση για την είσοδο μεγάλων επενδυτών και funds στη γεωργία και τον αγροδιατροφικό τομέα γενικότερα, αλλά και στην εξαγορά παραγωγικών γαιών. Πρόκειται για μια διεθνή τάση, ως αποτέλεσμα της αυξανόμενης διεθνούς ζήτησης για τρόφιμα, που εκτιμάται από πολλούς διεθνείς οργανισμούς ότι θα εκτιναχθεί κατά 80-100% στα επόμενα 25 χρόνια. Υπ' αυτή την έννοια η Θεσσαλία μπορεί να αποτελέσει "επενδυτική ευκαιρία" με καταγιστικές αλλαγές στην πρωτογενή παραγωγή και τη μεταποιητική βιομηχανία, εάν οι καταστροφικές πλημμύρες δεν μετατραπούν σε "ευκαιρία" ανασυγκρότησης του ενεργού παραγωγικού κόσμου». Εδώ βρισκόμαστε πλέον. Με έναν Οργανισμό Α.Ε. για τη Διαχείριση των Υδάτων Θεσσαλίας και με ένα σενάριο δημιουργίας Αναπτυξιακού Ταμείου με τη συμμετοχή ιδιωτών και management ιδιωτών.

Η πρόταση της **Περιφέρειας** έχει πολλά στοιχεία με τα οποία συμφωνούμε. Η εξειδίκευσή της χαρακτηρίζεται εντούτοις από μία πολυσυλλεκτικότητα προτάσεων, που μόνο υπό μία αυστηρή προτεραιοποίηση μπορούν να υποστηρίξουν μια στοχευμένη στρατηγική ανασυγκρότησης, και πάντα υπό την προϋπόθεση της διατύπωσης των κατάλληλων μέτρων πολιτικής, χρηματοδοτικών και ανθρωπίνων πόρων και δομών διακυβέρνησης.

4. Η ΠΡΟΤΑΣΗ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

Η πρόταση της **ΝΕΑΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ** συνίσταται αφενός από τρεις διακριτές προτάσεις, με εστίαση στα κεντρικά ζητήματα που προέκυψαν από τις πλημμύρες, - Άμεσες παρεμβάσεις, διαχείριση υδάτων, Αγροτική ανάπτυξη -, χωρίς να υποβαθμίζει τις επιπτώσεις στις άλλες διαστάσεις της κοινωνίας και οικονομίας και αφετέρου στην πρόταση για μια νέα στρατηγική, ένα νέο αναπτυξιακό υπόδειγμα και ένα αναπτυξιακό σχέδιο ανθεκτικότητας και παραγωγικής ανασυγκρότησης της Θεσσαλίας. Στο τέλος του κειμένου τίθενται ζητήματα και ερωτήματα για την προώθηση της πρότασης, για τον διάλογο με κοινωνικές και πολιτικές δυνάμεις στην κατεύθυνση δημιουργίας ενός **ΛΑΙΚΟΥ ΜΕΤΩΠΟΥ** διεκδίκησης ή/και εφαρμογής της πρότασης ή όπως αυτή θα συνδιαμορφωθεί στο πλαίσιο μιας προγραμματικής σύγκλισης, κατ' αρχήν στη Θεσσαλία και στη συνέχεια σε Εθνικό επίπεδο.

Οι τρεις διακριτές προτάσεις, με εστίαση στα κεντρικά ζητήματα που προέκυψαν από τις πλημμύρες είναι:

- α)** πρόταση για Άμεσες Παρεμβάσεις
- β)** πρόταση για τη διαχείριση των νερών και την αντιπλημμυρική θωράκιση
- γ)** πρόταση για την αγροτική ανάπτυξη.

Είναι σαφές, ότι μια πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση, θα όφειλε να συμπεριλάβει και όλες τις άλλες διαστάσεις της κοινωνικής και οικονομικής ζωής της Θεσσαλίας, (βιομηχανία, τουρισμός, υποδομές, αγορά εργασίας κλπ) κάτι που θα γίνει στη συνέχεια.

4.1. ΑΜΕΣΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

Οι άμεσες παρεμβάσεις έχουν τον χαρακτήρα αφενός να αντιμετωπίσουν τις άμεσες συνέπειες της καταστροφής και αφετέρου να ενισχύσουν την ανθεκτικότητα των περιοχών σε νέα ακραία φυσικά φαινόμενα, και είναι:

α) Τριετής απόλυτη προστασία των πληγέντων (κατοίκων, αγροτών, επιχειρήσεων, γης) και να περιλαμβάνει μέτρα που:

- θα διασφαλίσουν ότι οι κάτοικοι θα παραμείνουν στην περιοχή
- θα διασφαλίσουν την δυνατότητα καλλιέργειας των εδαφών,
- θα συμβάλλουν στην ανακατασκευή σταβλικών εγκαταστάσεων και αναπλήρωσης του ζωικού κεφαλαίου στην επαναλειτουργία των επιχειρήσεων
- θα σχεδιάσουν ένα καθεστώς προστασίας της γης από πλειστηριασμούς, τράπεζες και funds
- θα διασφαλίσουν τις επιδοτήσεις – όχι παρακράτηση από την Τράπεζα – με εγγύηση του Δημοσίου

- θα προσφέρουν έναν κοινωνικό μισθό για τους πληγέντες ώστε να επιβιώσουν
- θα συμβάλλουν στην στεγαστική αποκατάσταση η/και μεταφορά οικισμών

β) Να γίνουν όλα τα απαραίτητα έργα για τη διασφάλιση της ανθεκτικότητας της περιοχής έναντι περιβαλλοντικών κινδύνων. Το κόστος για την προστασία μέσα από το σύστημα δημοσίων υποδομών είναι αναμφίβολα απείρως μικρότερο από το κόστος της αποκατάστασης των ζημιών. Πρέπει να κατανοηθεί πως, σε μια προσπάθεια να διασφαλιστούμε από «ακραία καιρικά φαινόμενα», δεν πρέπει να οδηγηθούμε αυτόματα στην κατασκευή «φαραωνικών έργων», αλλά ότι θα πρέπει να αξιοποιηθούν και «λύσεις με βάση τη φύση». Δηλαδή, λύσεις για την προστασία, τη βιώσιμη διαχείριση και την αποκατάσταση φυσικών και τροποποιημένων οικοσυστημάτων που αντιμετωπίζουν αποτελεσματικά και προσαρμοστικά τις περιβαλλοντικές και κοινωνικές προκλήσεις, ωφελώντας ταυτόχρονα τον άνθρωπο και τη φύση.

γ) Να διασφαλιστεί ότι η οικονομία της περιοχής δεν θα αναταχθεί απλά επιστρέφοντας σε αυτό που υπήρχε, γιατί αυτό είχε προβλήματα. Να υπενθυμίσουμε πως η Θεσσαλία είναι μια σημαντική περιφέρεια της χώρας, τόσο όσον αφορά στον πληθυσμό της (6,6% του συνολικού πληθυσμού), όσο και τη συμβολή της στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας (παρήγαγε το 5,1% του ΑΕΠ χώρας), με κομβικό ρόλο στο παραγωγικό σύστημα. Όμως, παρουσιάζει προβλήματα, όπως μείωση και γήρανση του πληθυσμού της, και παραγωγή γεωργικών προϊόντων που στηρίζονται στις επιδοτήσεις, εγκατάλειψη της γεωργικής και κτηνοτροφικής παραγωγής μικρής κλίμακας, κ.λπ. Θα πρέπει λοιπόν να υπάρξει αναδιάρθρωση του οικονομικού υποδείγματος της περιοχής, ώστε να μετακινηθεί προς την ανάπτυξη, επεξεργασία και παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών υψηλής προστιθέμενης αξίας. Στο πλαίσιο του Αναπτυξιακού Σχεδίου ανθεκτικότητας και παραγωγικής ανασυγκρότησης, πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στη γεωργική παραγωγή της Θεσσαλίας, με επικέντρωση στην ενίσχυση της στροφής στην παραγωγή ποιοτικών προϊόντων, την ενίσχυση των συνεταιριστικών επιχειρήσεων και άλλων μορφών οργάνωσης των παραγωγών, και εν τέλει τη διασφάλιση της διατροφικής ασφάλειας της χώρας. Χρειάζεται ένα **νέο πλαίσιο οικονομικής πολιτικής** για την περιοχή που στηρίζεται στην παραγωγή, την εργασία και τις τοπικές ιδιαιτερότητες, αντί για τον καταναλωτισμό και την παγκοσμιοποίηση. Να δίνει έμφαση στη διάδοση των παραγωγικών οικονομικών ευκαιριών σε όλες τις περιοχές και σε όλα τα τμήματα του εργατικού δυναμικού, και, τέλος, να δίνει σημαντικό ρόλο στις κυβερνήσεις την αυτοδιοίκηση και την κοινωνία των πολιτών. Να πιστεύει λιγότερο στις αγορές και τις μεγάλες εταιρείες και να δίνει έμφαση στην παραγωγή, τις επενδύσεις και την αναζωογόνηση των τοπικών κοινοτήτων, στην ανάγκη ενίσχυσης των βραχέων αλυσίδων αξίας και στην «επανατοπικοποίηση» της παραγωγής.

4.2. Η ΠΡΟΤΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΥΔΑΤΩΝ

Η τραγική ειρωνεία της αποτυχίας των πελατειακών πολιτικών στη Θεσσαλία φαίνεται αφενός στην τεράστια ποσοτική συρρίκνωση των υδατικών πόρων και την

ταυτόχρονη ποιοτική τους υποβάθμιση, και αφετέρου στις επιπτώσεις από την κλιμάκωση των πλημμυρών. Για δεκαετίες ένα λόμπυ λαϊκιστών πολιτικών και οικονομικών συμφερόντων υπονόμωσε τις απαραίτητες επενδύσεις σε ορεινή υδρονομία, ταμιευτήρες και φράγματα εντός λεκάνης απορροής, αντιπλημμυρικά έργα, αρδευτικά δίκτυα, κ.λπ. Στο όνομα έργων-φετίχ του περασμένου αιώνα (εκτροπή Αχελώου) που δεν μπορούσαν να υλοποιηθούν, εκτός των άλλων λόγω της ευρωπαϊκής και ελληνικής νομοθεσίας, η Θεσσαλία στερήθηκε ενός ορθολογικού και βιώσιμου σχεδιασμού υδραυλικών έργων και διαχείρισης του νερού της. Ίσως είναι το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα έλλειψης υδατικής πολιτικής στη χώρα μας, με εντονότατα τα σημάδια της λειψυδρίας και ορατό τον κίνδυνο ερημοποίησης, στον βαθμό που κυριαρχούν οι ίδιες λογικές.

Ο θεσσαλικός κάμπος υφίσταται σήμερα τις συνέπειες της μακροχρόνιας επιθετικής πολιτικής που ακολουθήθηκε στον τομέα της γεωργίας, όπου τα συνεχόμενα αρνητικά υδατικά ισοζύγια έχουν οδηγήσει στην εξάντληση, εκτός των ανανεώσιμων, και μεγάλου μέρους των μόνιμων υδατικών αποθεμάτων. Έτσι, οδηγηθήκαμε στη μειωμένη απορροή του Πηνειού, με σημαντική ποιοτική υποβάθμιση των νερών του, τη χασοπή πτώση του υδροφόρου ορίζοντα, ιδιαίτερα στον ανατολικό υδροφορέα (Κάρλας) λόγω της υπεράντλησης, την υφαλμύριση που προχωράει σε εκτεταμένο μέτωπο, κ.λπ.. Επομένως, η περιβαλλοντική υποβάθμιση είναι γνωστή εδώ και πολλά χρόνια. Η διαχείριση των υδατικών πόρων στη Θεσσαλία απαιτεί τον συνυπολογισμό πολλών παραγόντων και συνιστωσών, και πρέπει να συμπεριλάβει τεχνικές, περιβαλλοντικές, οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές παραμέτρους, εντός του ενιαίου πλαισίου μελέτης, πολλές εκ των οποίων απουσιάζουν από την προσέγγιση της Κυβέρνησης (Master Plan των Ολλανδών).

Η **ανυπαρξία σχεδίου διαχείρισης υδατικών πόρων** στέρησε την περιοχή από τις προτάσεις των επιστημόνων που επέμεναν για εξοικονόμηση στη χρήση νερού με μέτρα και τεχνικές διαχείρισης της ζήτησής του, αλλά και με αλλαγή των συστημάτων άρδευσης και περιορισμό των απωλειών στα δίκτυα μέτρα και έργα που θα μπορούσαν να αποφέρουν εξοικονόμηση έως και του 50% της υδατικής κατανάλωσης. Αν σε αυτά προστεθούν τα δίκτυα μικρών λιμνοδεξαμενών στην ορεινή ζώνη και την πεδιάδα, τα έργα ταμίευσης της 1^{ης} αναθεώρησης των Σχεδίων Διαχείρισης που δεν προχώρησαν, μέθοδοι επανάχρησης του νερού στην ύδρευση και τη βιομηχανία, η μεταστροφή των υδροληψιών από τα υπόγεια στα επιφανειακά νερά, και, τέλος μία σοβαρή, ολιστική μελέτη για την αναδιάρθρωση των καλλιεργειών, με σχεδιασμό νέων μιγμάτων που να ταιριάζουν περισσότερο με το περιβάλλον και να αποφέρουν ικανά και δίκαια επιμερισμένα οικονομικά οφέλη, το

επίμονο και διαρκές υδατικό έλλειμμα, όλα αυτά τα χρόνια των μεγάλων υποσχέσεων, θα είχε μηδενιστεί.

Όμως, η πρόταση της Νέας Αριστεράς για τη διαχείριση των νερών δεν σταματάει εδώ. Επεκτείνεται και στη μετά-Daniel εποχή, όπου οι λύσεις είναι εφικτές και προσιτές. Σε μία νέα συνθήκη, μετά την καταστροφή, πολλά μπορούν να αρχίσουν από την αρχή και να αναδειχθεί ένα νέο υπόδειγμα ανάπτυξης, το οποίο θα συμπεριλάβει εκτός της οικονομίας, το περιβάλλον και τις αντοχές του. Η διάνοιξη των ποταμών και οι νέες χρήσεις γης, ακριβώς όπως ορίζονται από την ευρωπαϊκή νομοθεσία (στις πλημμυρικές ζώνες και όχι μόνο), η ορεινή υδρονομία, οι απαιτούμενες αναδασώσεις και μια νέα προσέγγιση στη γεωργία και την κτηνοτροφία -χρησιμοποιώντας λύσεις δόκιμες που προσφέρει η σύγχρονη τεχνολογία-, είναι δυνατόν να αλλάξουν **το υπόδειγμα** και να ξαναζωντανέψουν τον τόπο και τους ανθρώπους του με όρους αξιοπρέπειας. Έτσι, η πρόταση κωδικοποιείται στα κάτωθι:

- α)** στα δίκτυα μικρών λιμενοδεξαμενών στην ορεινή ζώνη και την πεδιάδα,
- β)** στην εξοικονόμηση των χρησιμοποιημένων υδατικών πόρων με μέτρα και τεχνικές διαχείρισης της ζήτησης του νερού,
- γ)** στην αλλαγή των συστημάτων άρδευσης και τον περιορισμό των απωλειών στα δίκτυα
- δ)** στην επανάχρηση του νερού που καταναλώθηκε στην ύδρευση και τη βιομηχανία,
- ε)** στη συνολική μεταστροφή των υδροληψιών από τα υπόγεια στα επιφανειακά νερά,
- στ)** στη προστασία και την αποκατάσταση των υδροφορέων με μεθόδους τεχνητού εμπλουτισμού,
- ζ)** στην αναδιάρθρωση των καλλιεργειών και τον σχεδιασμό νέων μιγμάτων που να ταιριάζουν περισσότερο με το περιβάλλον και να αποφέρουν ικανές εμπορικές ωφέλειες, με την επιβολή καθολικής εφαρμογής της γεωργίας ακριβείας και πέραν της αποδοτικότητας και της παραγωγικότητας
- η)** στην ανάπτυξη και αξιοποίηση ψηφιακών τεχνολογιών στην παρακολούθηση, πρόβλεψη και διαχείριση του υδατικού δυναμικού και στην αγροτική παραγωγή και τη μεταποίησή της (γεωργία ακριβείας, βιομηχανία 5.0).

Έτσι, η Θεσσαλία θα μπορούσε να μετατραπεί, από παράδειγμα προς αποφυγή, σε ένα νέο μοντέλο πράσινης και αξιοβίωτης περιφέρειας. Εξάλλου, η στροφή της υδατικής πολιτικής σε λύσεις εξοικονόμησης (στην ουσία μείωσης της σπάταλης άρδευσης), χρήσης τοπικών έργων συλλογής και γεωργικής αναδιάρθρωσης

(συμβατής με τη φέρουσα ικανότητα του οικοσυστήματος), είναι η μόνη βιώσιμη και ρεαλιστική λύση προσαρμογής στη νέα κλιματική πραγματικότητα. Η ξηρασία που όντως θα αυξηθεί λόγω της κλιματικής αλλαγής, δεν πρόκειται να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά με τις μη βιώσιμες και αντιπεριβαλλοντικές λύσεις, όπως ισχυρίζονται οι υποστηρικτές της εκτροπής του Αχελώου. Λύσεις άλλωστε που μας οδήγησαν στο σημερινό αδιέξοδο.

Η Θεσσαλία, μετά την καταστροφή, με την ανατροπή της σημερινής πολιτικής, προσφέρεται ως ένα οικουμενικό υπόδειγμα για τον τρόπο που η κλιματική κρίση, μέσω μίας δίκαιης και ριζοσπαστικής πράσινης μετάβασης, μπορεί να μετατραπεί σε ευκαιρία συγκρότησης ενός νέου κόσμου, καθώς και σε ευκαιρία επανίδρυσης της δημοκρατίας.

4.3. Η ΠΡΟΤΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Η **ΝΕΑ ΑΡΙΣΤΕΡΑ** προτείνει ένα αναπτυξιακό σχέδιο ανθεκτικότητας και παραγωγικής ανασυγκρότησης, στην αντίληψη ενός νέου αναπτυξιακού υποδείγματος της Θεσσαλίας, στον σχεδιασμό του οποίου θα έχουν ενεργό ρόλο η τοπική και περιφερειακή αυτοδιοίκηση, παραγωγικοί φορείς, τα δημόσια πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα, οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και κοινωνικά κινήματα και όχι κάθε είδους funds. Ένα τέτοιο Σχέδιο θα δίνει έμφαση στην ταχύτατη αποκατάσταση των ζημιών, τη συγκράτηση του πληθυσμού, την ενδυνάμωση του κοινωνικού ιστού, τη θωράκιση της ανθεκτικότητας των υποδομών των τοπικών οικοσυστημάτων και τον εκσυγχρονισμό και την τεχνολογική αναβάθμιση της παραγωγικής διαδικασίας προς όφελος των παραγωγών.

Η πρότασή μας για την αγροτική ανάπτυξη κάνει λόγο για μια ανασυγκρότηση που θα στηρίζεται σε τέσσερις πυλώνες στρατηγικών προτεραιοτήτων και κατευθύνσεων:

Πρώτον, στον πυλώνα που αφορά στην ποιοτική προσαρμογή, την κλιματική αλλαγή και την περιβαλλοντική αναβάθμιση του μοντέλου της μαζικής παραγωγής των εμπορεύσιμων αγροτικών προϊόντων, όπου η μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και η ορθολογική χρήση των υδάτινων πόρων είναι εφικτή και πιο επιτακτική (βαμβάκι, πρωτεϊνούχες καλλιέργειες) και θα συνοδεύεται από την ενίσχυση της κάθετης ολοκλήρωσης των παραγωγικών/διατροφικών συστημάτων, με ισχυρές αγροσυνέργειες και διακλαδικές συνδέσεις που θα παράγουν υψηλή προστιθέμενη αξία.

Δεύτερον, στον πυλώνα μιας γεωργίας δυναμικού μοντέλου, με βάση την παραγωγή προϊόντων έντασης κεφαλαίου, εργασίας και υψηλής προστιθέμενης αξίας (θερμοκήπια, κηπευτικά), καθώς και των δενδρωδών καλλιεργειών (οπωροφόρων και ακρόδρυων). Πρόκειται για μια πολιτική αναδιάρθρωσης των καλλιεργειών και στροφής στην επανατοπικοποίηση της παραγωγής, όπως και στην ενίσχυση των προϊόντων ποιότητας, ταυτότητας, οργανικής γεωργίας, με βραχείες αλυσίδες αξίας, χαμηλό περιβαλλοντικό αποτύπωμα, λειτουργικές διακλαδικές συνδέσεις και προέκταση μέχρι την γαστρονομία και τον τουρισμό. Μια προσπάθεια αναδιάρθρωσης των καλλιεργειών στον Θεσσαλικό κάμπο οφείλει να λαμβάνει σοβαρά υπόψη της τα εδαφολογικά χαρακτηριστικά, τις κλιματικές μεταβολές, το παραγόμενο προϊόν και το γεωργικό εισόδημα, τη δυνατότητα διάθεσης του παραγόμενου προϊόντος σε αγορές, τη δυνατότητα εύρεσης εργατικών χεριών για τις καλλιέργειες εντάσεως εργασίας, όπως είναι ορισμένες εκ των προτεινόμενων, τις ασθένειες - ιδιαίτερα σε εποχές κλιματικής κρίσης -, την ΚΑΠ, τις πολιτικές του ίδιου του Υπουργείου (Εθνική Στρατηγική για το βαμβάκι, 2022) το επενδυμένο κεφάλαιο σε γεωργικά μηχανήματα, την αποκτηθείσα τεχνογνωσία από τους γεωργούς, την αξιολόγηση της προσαρμοστικότητας των νέων καλλιεργειών, αλλά και την αναγκαία συνεχή εκπαίδευση και κατάρτιση των γεωργών, καθώς και τους μηχανισμούς τεχνικής υποστήριξης των γεωργών για την επιτυχία μιας τέτοιας γεωργικής

μεταρρύθμισης. Έτσι λοιπόν ούτε η κατάργηση βαμβακιού με τον τρόπο που προτείνει το Master Plan, με την προχειρότητα, την επιφανειακή προσέγγιση και την απουσία αναφοράς στην ΚΑΠ και στο ειδικό καθεστώς του βαμβακιού, όπως αυτό προκύπτει από τη συμφωνία ένταξης της χώρας στην ΕΕ, ούτε η επιστροφή στο μοντέλο που μας έφερε ως εδώ (βαμβάκι 2,8 εκ.στρ, ενώ το 2019 ήταν 861 χιλστρ, και το 2023 750 χιλ.στρ, Αχελώος, κ.λπ) αντιμετωπίζουν το Θεσσαλικό ζήτημα μετά τις πλημμύρες. Αντιθέτως, απαιτούνται σοβαρή προσπάθεια και αναλυτική μελέτη, γνώση της γεωργικής πραγματικότητας, στρατηγικές επιλογές, εμπλοκή του επιστημονικού δυναμικού της χώρας και ιδιαίτερα του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Τέλος, απαιτείται μεγάλη συζήτηση και διαβούλευση με το σύνολο των γεωργών και των κατοίκων της Θεσσαλίας, ώστε να γίνουν αποδεκτές από τους γεωργούς και να υιοθετηθούν στο εφαρμοζόμενο καλλιεργητικό σύστημα τους.

Τρίτον, στον πυλώνα της ενίσχυσης της κτηνοτροφίας, σταβλισμένης και μη σταβλισμένης παραγωγής, με το βάρος στην αιγοπροβατοτροφία και τυροκομία (με έμφαση στην παραγωγή φέτας) και δευτερευόντως την αγελαδοτροφία. Προτείνεται η στήριξη ενός ειδικού τομεακού προγράμματος για την κτηνοτροφία, στα πλαίσια των τομεακών προγραμμάτων της ΚΑΠ, πλαισιωμένου λειτουργικά από άλλα επιμέρους στοχευμένα μέτρα πολιτικής, όπως οι συνδεδεμένες ενισχύσεις, τα επενδυτικά μέτρα, οι σπάνιες φυλές, οι γενετικοί πόροι, κοκ. Στην κατεύθυνση αυτή είναι αναγκαίος ο ανασχεδιασμός της πολιτικής τόσο αναφορικά με το είδος των κτηνοτροφικών φυτών και τη διαχείριση των λιβαδιών όσο και με την αναγκαία μείωση της χρήσης υδάτινων πόρων.

Τέταρτον, στον πυλώνα που περιλαμβάνει ένα σχέδιο ανάπτυξης της υπαίθρου, στο πλαίσιο του νέου αναπτυξιακού υποδείγματος και στη βάση ενός νέου οράματος, κατά τα πρότυπα του σχεδίου της οικολογικής μετάβασης και δημογραφικής ανανέωσης της Ισπανίας. Το εν λόγω σχέδιο θα ενσωματώνει:

- την οικολογική/πράσινη μετάβαση
- την ψηφιοποίηση, πράσινες καινοτομίες, έξυπνες επενδύσεις και υποδομές που μπορούν να συμβάλουν καθοριστικά στην πράσινη μετάβαση και την αύξηση της παραγωγικότητας, με στόχο την οικονομική και περιβαλλοντική βιωσιμότητα της περιοχής
- την μεγιστοποίηση της τοπικά παραγόμενης προστιθέμενης αξίας, με καθετοποίηση, σε τελικά προϊόντα τοπικής ταυτότητας
- τη δημογραφική ανανέωση
- την προοπτική μιας νεωτερικής «αγροτικής αντιστροφής» αστικού πληθυσμού προς τον αγροτικό χώρο.

Αυτή η στρατηγική δεν θα απείχε πολύ από το μοντέλο αγροτικής ανάπτυξης που θεωρητικά τουλάχιστον - έχουμε, ενώ θα είναι, σε μεγάλο βαθμό, εναρμονισμένη και με τους διακηρυγμένους στόχους της ευρωπαϊκής αγροτικής πολιτικής.

Οι δυνατότητες που δίνει η νέα στρατηγική της ΕΕ και η τάση αύξησης της διεθνούς ζήτησης για προϊόντα με χαμηλό αποτύπωμα άνθρακα και προϊόντα που ενισχύουν το ανοσοποιητικό σύστημα του ανθρώπινου οργανισμού, όπως τα δημητριακά, το λάδι και οι ελιές, τα φρούτα, τα φρέσκα λαχανικά, τα αρωματικά φυτά και οι ξηροί καρποί μπορούν, υπό τις κατάλληλες συνθήκες, να διευρύνουν τις προοπτικές ανάπτυξης του αγροδιατροφικού συστήματος της χώρας και της Θεσσαλίας σε όλο το μήκος της αλυσίδας αξίας του, από την πρωτογενή παραγωγή μέχρι τη γαστρονομία.

Συγκριτικά ερευνητικά ευρήματα δείχνουν ότι, σε αντίθεση με το δυτικό διατροφικό πρότυπο, η υιοθέτηση μιας περισσότερο ετερογενούς διατροφής, όπως η μεσογειακή, συμβάλλει θετικά στην αντιμετώπιση των ανησυχιών σχετικά με την υποβάθμιση του περιβάλλοντος, της υγείας και της βιοποικιλότητας. Με άλλα λόγια, η έρευνα δείχνει ότι η αγροτική βιοποικιλότητα και η ετερογένεια στις ποικιλίες των καλλιεργειών, τα είδη και υποείδη τους είναι περισσότερα στην μεσογειακή διατροφή, απ' ό,τι συναντάται στις δυτικού τύπου διατροφικές πρακτικές. Το αποτέλεσμα είναι ότι η μεσογειακή διατροφή έχει χαμηλότερο περιβαλλοντικό αποτύπωμα, συμβάλλει στη διατήρηση της βιοποικιλότητας, αποτρέπει χρόνιες ασθένειες, μειώνει το κόστος της δημόσιας υγείας και ασκεί μικρότερη πίεση στους φυσικούς πόρους. Συνοψίζοντας, τα παραπάνω μπορούν να επιτευχθούν θέτοντας ορισμένες επιπλέον στρατηγικές προτεραιότητες, όπως είναι οι ακόλουθες:

- Η γενναία δημογραφική ανανέωση με όλα τα αναγκαία συνοδευτικά μέτρα (αλλαγές σε κληρονομικό δίκαιο, φορολογικά και επενδυτικά κίνητρα, χρηματοδοτικά εργαλεία, υποδομές και υπηρεσίες υγείας και παιδείας κοκ), και ένα σχέδιο πρόωρης συνταξιοδότησης, ώστε οι νέοι να αξιοποιήσουν τη γνώση, την καινοτομία και την τεχνολογία σε όλη την αλυσίδα αξίας της αγροδιατροφής.
- Η ενιαία διαχείριση της γνώσης και καινοτομίας, κατάρτισης, έρευνας και γεωργικών συμβουλών.
- Η ενίσχυση και διεύρυνση της πιστοποίησης των αγροδιατροφικών προϊόντων.
- Η ενίσχυση των συλλογικών μορφών οργάνωσης (συνεταιρισμοί, ομάδες παραγωγών, τοπικές ενεργειακές κοινότητες και άλλες μορφές αλληλέγγυας οικονομίας).

- Η δημιουργία τοπικών παραγωγικών, διατροφικών συστημάτων με ισχυρές αγροσυνέργειες και διακλαδικές συνδέσεις.
- Η ενίσχυση της μεσογειακής διατροφής και της επανατοπικοποίησης της παραγωγής, που συμβάλλουν σε χαμηλό περιβαλλοντικό αποτύπωμα και παράγουν υψηλή προστιθέμενη αξία.
- Η ανάπτυξη της υπαίθρου στη βάση ενός νέου οράματος που θα ενσωματώνει και την προοπτική μιας νεωτερικής «αστικο-αγροτικής αντιστροφής», όπως έχει ήδη δείξει η Ισπανία.
- Η ενίσχυση της γεωργίας ακριβείας, με την ψηφιοποίηση και τις πράσινες καινοτομίες, που θα συμβάλουν καθοριστικά, αφενός στην πράσινη μετάβαση και αφετέρου στην αύξηση της παραγωγικότητας, με όρους οικονομικής και περιβαλλοντικής βιωσιμότητας.
- Ο σχεδιασμός μιας νέας διακυβέρνησης της αγροτικής πολιτικής, που θα στηρίζει έναν νέο τύπο επισιτιστικής ασφάλειας και θα συνδυάζει την επάρκεια με την ποιότητα των τροφίμων.

Στόχος αυτής της νέας στρατηγικής θα πρέπει να είναι η δημιουργία ενός ιδεατού τύπου παραγωγού, που θα είναι νέος, εκπαιδευμένος, καινοτόμος, εξωστρεφής, ενταγμένος σε συλλογική οργάνωση, θα σέβεται το περιβάλλον, θα παράγει πιστοποιημένα και ασφαλή προϊόντα, και που, με την κατάλληλη επιστημονική, διοικητική και πολιτική υποστήριξη, θα μπορεί να ανταποκριθεί με επιτυχία στις προκλήσεις της νέας εποχής.

Η χρηματοδότηση της πρότασης για την αγροτική ανάπτυξη θα αξιοποιήσει την ευελιξία που επιδεικνύει η Επιτροπή, λόγω ειδικών συνθηκών (Covid, την Ουκρανική κρίση και την κλιματική αλλαγή), σε αλλαγές και προσαρμογές προγραμμάτων, όπως το ΠΑΑ και το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, χωρίς να ακυρώνονται βέβαια οι προβλεπόμενοι στόχοι.

Ο ρόλος της ΚΑΠ παραμένει κρίσιμος και καθοριστικός. Μέχρι το 2027 κοντά στα 2,4 δισ. Ευρώ κοινοτικών πόρων ετησίως θα κατευθύνονται στην ελληνική γεωργία, με τα τρία τέταρτα να αποτελούν άμεση εισοδηματική ενίσχυση. Με τη Θεσσαλία να απορροφά ένα σημαντικό ποσοστό αυτών των πόρων, το κρίσιμο ερώτημα που πρέπει να απαντηθεί είναι αν η υπάρχουσα διανομή αυτών των πόρων ανταποκρίνεται στις αναμενόμενες αλλαγές στη σύνθεση του παραγωγικού πληθυσμού. Και αν και τι περιθώρια υπάρχουν για μια αναδιανομή της στήριξης με κριτήρια που θα παίρνουν υπόψη τις μελλοντικές ανάγκες διαρθρωτικών αλλαγών, τόσο στη σύνθεση του παραγωγικού πληθυσμού όσο και στη διάρθρωση της παραγωγής.

Με δεδομένο το ποσό ενίσχυσης του τομέα μέχρι το 2027, οι συνθήκες τήρησης των κανόνων αιρεσιμότητας αποτελούν τον πιο ουσιαστικό τρόπο σύνδεσης της ενίσχυσης των παραγωγών, με ενδεχόμενες διαρθρωτικές αλλαγές, ιδίως στις αροτραίες καλλιέργειες, όπου η μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και μια πιο ορθολογική μελλοντικά χρήση των υδάτινων πόρων είναι πιο επιτακτική.

Επομένως, αν υπάρχει η πολιτική βούληση και προκριθεί ο ανασχεδιασμός στο Στρατηγικό Σχέδιο της ΚΑΠ για τις προσαρμογές στις βέλτιστες πρακτικές και συγκεκριμένες δεσμεύσεις, έτσι ώστε, για ένα σταθερό χρονικό ορίζοντα μέχρι το τέλος της προγραμματικής περιόδου (2027), να αποφευχθεί η αβεβαιότητα από τις συνεχείς διαπραγματεύσεις των επιμέρους μέτρων του ΣΣ, αυτό από μόνο του θα συμβάλει θετικά στην προσπάθεια της παραγωγικής αναπροσαρμογής.

Διερευνώντας τη δυνατότητα σύνταξης ενός στοχευμένου ειδικού τομεακού προγράμματος για τη Θεσσαλία στα πλαίσια της ΚΑΠ, διαπιστώσαμε ότι αυτό θα μπορούσε να γίνει μόνο με την εκχώρηση μεμονωμένων μέτρων στην Περιφέρεια Θεσσαλίας, καθότι ο σχεδιασμός της ΚΑΠ στην χώρα μας δεν έχει περιφερειακό χαρακτήρα αλλά τομεακό. Δηλαδή, με μια απόφαση εκχώρησης, ανάλογη αυτών που έχουν γίνει για όλες τις Περιφέρειες για συγκεκριμένα μέτρα του ΠΑΑ, θα μπορούσε να εκχωρηθεί ένα μίγμα μέτρων σε συμφωνία με την Περιφέρεια (όπως π.χ. σχέδια βελτίωσης, νέοι γεωργοί, εγγειοβελτιωτικά, μεταποίηση, κ.λπ.). Οι πόροι μπορούν να προέρχονται από τους προϋπολογισμούς που ήδη έχουν τα αντίστοιχα μέτρα, ώστε να μην προκαλείται πρόβλημα σε άλλα μέτρα με μεταφορές πόρων ή καταργήσεις

Από την προηγούμενη προγραμματική περίοδο 2014-22, η αποτυπωμένη ζήτηση ανέρχεται στα 1,5 δισ. περίπου. Για τη νέα περίοδο 2023-2027 εκτιμάται ότι η ζήτηση θα είναι ακόμη μεγαλύτερη, λόγω και των αυξημένων αναγκών που προέκυψαν μετά τις καταστροφές. Αν είχαμε την αντίστοιχη ζήτηση που υπάρχει στο Ταμείο Ανάκαμψης, στο ΕΣΠΑ, κλπ., θα ήταν πιο εύκολο να γίνει εκτίμηση των συνολικών πόρων που απαιτούνται για την ανασυγκρότηση της περιοχής. Παρ' όλα αυτά, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ένα τέτοιο ολοκληρωμένο Σχέδιο μπορεί να κινητοποιήσει πόρους για την υλοποίησή του από διάφορα Ταμεία (ΠΑΑ, Ταμείο Ανάκαμψης & Ανθεκτικότητας, Κοινωνικό Ταμείο, Περιφερειακό, Ταμείο Εγγυήσεων Αγροτικής Ανάπτυξης του ΠΑΑ, κ.ά.), αλλά και να αποτελέσει παράδειγμα περιφερειακής ανασυγκρότησης του αγροδιατροφικού τομέα και της υπαίθρου.

Όλα αυτά βέβαια ισχύουν για την περίοδο πριν της στροφής της Ε.Ε. στην πολεμική οικονομία με προϋπολογισμό τουλάχιστον 800 δις εις βάρος προφανώς της ΚΑΠ και των κοινωνικών πολιτικών.

4.4. ΓΙΑ ΜΙΑ ΝΕΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ

Οι πρόσφατες πλημμύρες στη Θεσσαλία ανέδειξαν, με δραματικό τρόπο, τις αδυναμίες του κράτους και της αυτοδιοίκησης, τις αστοχίες των πολιτικών περιφερειακής ανάπτυξης, τα όρια επιβίωσης των φυσικών οικοσυστημάτων, τα διαρθρωτικά προβλήματα της οικονομίας, καθώς και τα όρια μιας καταναλωτικής κουλτούρας που σχετίζεται με τη χρήση του χώρου και των φυσικών αγαθών

Οι επιλογές για το μέλλον της Θεσσαλίας είναι δύο: είτε η αναπαραγωγή της προϋπάρχουσας συνθήκης, η οποία με βεβαιότητα οδηγεί στην ερημοποίηση, είτε ο ριζικός επαναπροσδιορισμός των κατευθύνσεων, με την αντιμετώπιση των πλημμυρών ως απόρροια της κλιματικής κρίσης — μίας από τις βασικές συνιστώσες της πολυκρίσης που πλήττει τις σύγχρονες κοινωνίες.

Ένας τέτοιος επαναπροσδιορισμός προϋποθέτει τη χάραξη νέας στρατηγικής, την υιοθέτηση ενός νέου αναπτυξιακού υποδείγματος και τη διαμόρφωση ενός ολοκληρωμένου σχεδίου ανθεκτικότητας και παραγωγικής ανασυγκρότησης.

Η προτεινόμενη αναπτυξιακή στρατηγική για τη Θεσσαλία εδράζεται στο τρίπτυχο: **πράσινη περιφέρεια – ήπια ανάπτυξη – αξιοβίωτη κοινωνία.**

Μια νέα στρατηγική για μια πράσινη περιφέρεια, ήπια ανάπτυξη και αξιοβίωτη κοινωνία προϋποθέτει μια Θεσσαλία:

- **ανθεκτική στις φυσικές καταστροφές**, με υποδομές πρόληψης, βιώσιμη διαχείριση υδάτινων πόρων, προστασία των αστικών, αγροτικών και φυσικών οικοσυστημάτων, νέες ήπιες χρήσεις γης, αύξηση της φυτοκάλυψης, αναδασώσεις, ενσωμάτωση έργων ορεινής υδρονομίας, αποκατάσταση του φυσικού χαρακτήρα του ποτάμιου συστήματος και ειδική μέριμνα για τις πλημμυρικές ζώνες και την απειλή της ξηρασίας.
- **παραγωγική και αυτάρκη**, με έμφαση στην ποιότητα των αγροτικών προϊόντων και με πολιτικές ενίσχυσης της ελκυστικότητας του αγροτικού επαγγέλματος για τους νέους ανθρώπους.
- **με σύγχρονα παραγωγικά συμπλέγματα** και ολοκληρωμένες αλυσίδες αξίας, μέσω δημόσιων επενδύσεων για την κάλυψη των υφιστάμενων κενών και την ενεργοποίηση συνεταιριστικών επιχειρηματικών σχημάτων, ώστε να ενισχυθεί η προστιθέμενη αξία προϊόντων και υπηρεσιών.
- **προσανατολισμένη στην περιβαλλοντική προστασία και στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας**, με κλίμακα συμβατή προς το φυσικό οικοσύστημα.

- **με διασφαλισμένο αξιοπρεπές εισόδημα** για όλους ανεξαιρέτως τους κατοίκους που επιλέγουν να ζουν και να δραστηριοποιούνται στη Θεσσαλία.
- **με κοινωνική συνοχή**, μέσω της ουσιαστικής μείωσης των ανισοτήτων και της επανεξέτασης των εργασιακών σχέσεων προς όφελος της εργασίας και της αξιοπρέπειας.
- **με χωρική συνοχή**, ενισχύοντας τη διασύνδεση μεταξύ οικισμών, κωμοπόλεων και αστικών κέντρων, μέσω δικτύων μετακίνησης σταθερής τροχιάς, με στήριξη των κωμοπόλεων και κίνητρα για επανάχρηση υφιστάμενων οικισμών, σε συνδυασμό με την αναζωογόνηση της αγροτικής δραστηριότητας.
- **με επαρκείς και ισόρροπα κατανεμημένες κοινωνικές υποδομές**, που να ανταποκρίνονται στις ανάγκες του πληθυσμού, μειώνοντας την ανάγκη μετακινήσεων.
- **με επένδυση στο ανθρώπινο δυναμικό**, ενίσχυση της έρευνας, της εκπαίδευσης και της καινοτομίας.
- **με ενσωμάτωση του ψηφιακού μετασχηματισμού και της πράσινης μετάβασης**, ως αλληλοσυμπληρούμενες στρατηγικές για την κοινωνική και οικονομική ανανέωση.
- **με ενδυνάμωση της τοπικής αυτοδιοίκησης και της ενεργού συμμετοχής των πολιτών στα κοινά**, ως πεμπτουσία της δημοκρατίας και καθήκον συλλογικής ευθύνης.

4.5. ΓΙΑ ΕΝΑ ΝΕΟ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ

4.5.1. ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Παράλληλα με την κλιματική κρίση, ο πλανήτης βιώνει μια σειρά από αλληλοσυνδεόμενες κρίσεις: πολεμικές συγκρούσεις και γεωπολιτικές ανακατατάξεις, εντεινόμενες κοινωνικές και χωρικές ανισότητες, υγειονομικές πανδημίες, προκλητικές ανισοκατανομές του παραγόμενου πλούτου, ενίσχυση των μηχανισμών κοινωνικού ελέγχου και παρακολούθησης, απόπειρες χειραγώγησης συμπεριφορών μέσω των τεχνολογικών κολοσσών της τεχνητής νοημοσύνης, καθώς και συγκαλυμμένες μορφές οικονομικού πολέμου. Τα βάρη όλων αυτών «αποκεντρώνονται» —κατά κανόνα— στα συνήθη υποζύγια: στα φτωχά και λαϊκά κοινωνικά στρώματα.

Εάν συνεχίσουμε να αντιμετωπίζουμε τις επιμέρους κρίσεις αποσπασματικά, θεματικά, και με μεμονωμένες «λύσεις», ενδέχεται να επιτύχουμε προσωρινές και περιορισμένης εμβέλειας βελτιώσεις, όμως, στην ουσία, θα συμβάλλουμε στη διαιώνιση του προβλήματος και στην αναπαραγωγή νέων, ενδεχομένως οξύτερων, κρίσεων.

Είναι πλέον σαφές ότι οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο πλανήτης πρέπει να αναλυθούν και να αντιμετωπιστούν ως πτυχές μιας ενιαίας, **δομικής πολυκρίσης**, η οποία συνδέεται άρρηκτα με την καθολική επίπτωση του κυρίαρχου παραγωγικού μοντέλου. Πρόκειται για την ύστερη φάση ενός άναρχου και αυταρχικού νεοφιλελευθερισμού, όπως αυτός μετασχηματίζεται υπό την πίεση νέων κρίσεων που επιδρούν ταυτόχρονα στη φύση και στην κοινωνία.

Η κατανόηση της πολυκρίσης απαιτεί **νέα αναλυτικά εργαλεία, θεωρητικούς ορισμούς και μεθοδολογικές προσεγγίσεις**, ικανές να ερμηνεύσουν τη νέα πραγματικότητα και να συμβάλουν στην υπέρβασή της.

Στις σύγχρονες συνθήκες του καπιταλιστικού καθεστώτος, πολλές κρίσιμες αναπαραγωγικές και εξισορροπητικές λειτουργίες — σε επίπεδο οικονομίας, κοινωνικών υπηρεσιών και φυσικών οικοσυστημάτων — έχουν απορρυθμιστεί. Η κάλυψη βασικών αναγκών που αντιστοιχούν σε αυτές τις λειτουργίες έχει σημαντικά υποχωρήσει. Πρόκειται για μια συστημική απορρύθμιση, την οποία η κυρίαρχη τάξη σε διεθνές επίπεδο διαχειρίζεται μέσω μιας πολύμορφης επιθετικότητας απέναντι στην εργατική τάξη, τα λαϊκά στρώματα και τη μεσαία τάξη.

Η επιθετικότητα αυτή έχει φτάσει σε ένα επίπεδο στο οποίο η εξόντωση ολόκληρων πληθυσμών δεν επιτυγχάνεται μόνο μέσω πολεμικών συγκρούσεων, αλλά κυρίως μέσα από κρίσεις επιβίωσης: έλλειψη τροφίμων, κλιματική απορρύθμιση, πανδημίες, μαζική επιτήρηση, χειραγώγηση της συνείδησης μέσω των ψηφιακών πλατφορμών και των τεχνολογιών τεχνητής νοημοσύνης. Όλα αυτά διαμορφώνουν τη «νέα κανονικότητα» στην οποία ήδη αναφερθήκαμε, και απέναντι στην οποία

οφείλουμε να αντιπαρατεθούμε, με γνώση, σχέδιο και στρατηγική υπέρβασης, βασισμένη σε στέρεα επιστημονικά δεδομένα.

Ο σχεδιασμός για την αντιμετώπιση της **πολυκρίσης** απαιτεί, κατ' αρχάς, μια πλανητική προσέγγιση των χαρακτηριστικών της και των εναλλακτικών υπερβάσεώς της. Παράλληλα, είναι επιτακτικό να αναπτυχθούν τοπικές πρωτοβουλίες θωράκισης, ικανές να μειώσουν τις αρνητικές επιπτώσεις στις κοινωνίες και στα οικοσυστήματα. Η ανάγκη αυτή καθίσταται ακόμη πιο επείγουσα σήμερα, όπου η παγκόσμια οικονομία — τουλάχιστον όπως τη γνωρίζαμε από τη δεκαετία του 1980 — φαίνεται να εισέρχεται σε μια φάση ριζικού μετασχηματισμού.

Είναι πλέον κοινός τόπος ότι το **κυρίαρχο αναπτυξιακό υπόδειγμα** έχει οδηγηθεί σε **χρεωκοπία**. Αν και υπάρχουν διαφοροποιήσεις ως προς την ερμηνεία των αιτιών, της έντασης και των συνεπειών αυτής της αποτυχίας, η διαπίστωση της κατάρρευσης διατρέχει το σύνολο των ιδεολογικών και επιστημονικών προσεγγίσεων. Αντίστοιχα κοινός είναι και ο προβληματισμός γύρω από την ανάγκη διαμόρφωσης ενός **νέου αναπτυξιακού υποδείγματος**, το οποίο να μπορεί να λειτουργήσει ως εργαλείο υπέρβασης της κρίσης.

Ένα τέτοιο νέο υπόδειγμα οφείλει να ενσωματώνει, μεταξύ άλλων, τις σχέσεις και εντάσεις ανάμεσα στο παγκόσμιο και το τοπικό, καθώς και στα ενδιάμεσα χωρικά, οικονομικά και πολιτικά επίπεδα (εθνικό και υπερεθνικό). Με αφορμή τη Θεσσαλία και τις συνέπειες των φαινομένων *Ιανός*, *Ντάνιελ* και *Ηλίας*, η συζήτηση για το αναπτυξιακό υπόδειγμα οφείλει να ξεκινήσει από το **τοπικό επίπεδο**, με δύο βασικούς άξονες:

1. Την ενίσχυση της **ανθεκτικότητας των τοπικών οικοσυστημάτων** απέναντι στις επιπτώσεις της πολυκρίσης·
2. Την **υπέρβαση** των κυρίαρχων οικονομικών, ιδεολογικών και πολιτικών σχέσεων, που συγκροτούν το χρεωκοπημένο σήμερα αναπτυξιακό υπόδειγμα.

Προαπαιτούμενο για την ερώτηση «τι να κάνουμε στρατηγικά για την αλλαγή του αναπτυξιακού υποδείγματος στη Θεσσαλία» είναι η συζήτηση γύρω από τη **μέθοδο** και την αλλαγή προσέγγισης στον σχεδιασμό των πολιτικών — τόσο εκείνων που αφορούν την αντιμετώπιση των αιτιών της καταστροφής, όσο και εκείνων που στοχεύουν στη συνολική αναδιοργάνωση της οικονομικής και κοινωνικής ζωής της περιοχής.

Στο πλαίσιο αυτό, είναι κρίσιμο να στρέψουμε την προσοχή στα παρακάτω θεμελιώδη ζητήματα:

- Η αποτελεσματική αντιμετώπιση των σύγχρονων προκλήσεων προϋποθέτει, αφενός, την αναγνώριση των φαινομενικά "διακριτών" κρίσεων ως εκφάνσεων ενός **ενιαίου συστήματος πολυκρίσης**, και, αφετέρου, την υιοθέτηση

νέων προσεγγίσεων, εργαλείων, στρατηγικών και πολιτικών. Το κυρίαρχο ζήτημα για τη χώρα μας είναι το ίδιο το **αναπτυξιακό υπόδειγμα**, το οποίο όχι μόνο συμβάλλει στη γένεση των κρίσεων, αλλά τις αναπαράγει συστηματικά. Το υπόδειγμα αυτό οφείλει να ανασχεδιαστεί, με αφετηρία τα νέα δεδομένα της πολυκρίσης και των επιπτώσεών της.

- Η σοβαρότητα της κρίσης του ελληνικού καπιταλιστικού σχηματισμού, σε συνδυασμό με τις διεθνείς εξελίξεις και τη μετάβαση σε μια νέα φάση παγκόσμιας αβεβαιότητας, καθιστά αναγκαίο τον συνδυασμό τεκμηριωμένων επιστημονικών αναλύσεων με ορθολογικές και δημοκρατικά νομιμοποιημένες αποφάσεις σε πολλαπλά επίπεδα. Παράλληλα, απαιτείται η **ενεργή** συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων —εργαζομένων, αγροτών, επιχειρηματιών και πολιτών— στον σχεδιασμό και την υλοποίηση αυτών των πολιτικών.
- Η νεοφιλελεύθερη προσέγγιση δεν αναγνωρίζει την πολυκρίση ως **συστημική αποτυχία** του κυρίαρχου παραγωγικού μοντέλου, αλλά αντιλαμβάνεται κάθε κρίση αποσπασματικά και συγκυριακά, ως παράπλευρη συνέπεια της «τεχνολογικής προόδου». Η αντιμετώπιση των κρίσεων μέσω ανακύκλωσης των ίδιων ρυθμιστικών εργαλείων, χωρίς στρατηγική πρόβλεψη, οδηγεί αναπόφευκτα στη διαιώνιση των προβλημάτων.
- Ο μεθοδολογικός κατακερματισμός των προβλημάτων ως ασύνδετων μεταξύ τους οδηγεί σε εξατομικευμένες, αποσπασματικές και ανεπαρκείς παρεμβάσεις. Στη Θεσσαλία, για παράδειγμα, η αντιμετώπιση των φυσικών καταστροφών ως συγκυριακών οδηγεί αποκλειστικά σε επιλεκτικές αποζημιώσεις των πληγέντων, χωρίς καμία πρόβλεψη — ούτε στον σχεδιασμό ούτε στην υλοποίηση — για την ανάπτυξη υποδομών ανθεκτικότητας και την προστασία των οικοσυστημάτων από μελλοντικούς κινδύνους.
- Οι καταστροφές από τις πρόσφατες πλημμύρες δεν ήταν μεμονωμένα ή απρόβλεπτα γεγονότα, όπως συχνά παρουσιάζονται. Η απειλή της κλιματικής κρίσης και οι άμεσες ή έμμεσες επιπτώσεις της είναι γνωστές εδώ και δεκαετίες, ιδίως στην ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου. Κανείς δεν δικαιούται να επικαλείται άγνοια ή αιφνιδιασμό.
- Η **αδράνεια** (όπως η μη εφαρμογή των Σχεδίων Διαχείρισης Κινδύνων Πλημμύρας) και η επιμονή σε παρωχημένες και αντιεπιστημονικές λύσεις (όπως η **εκτροπή του Αχελώου**) έχουν λειτουργήσει αποτρεπτικά για την έγκαιρη προετοιμασία και την υλοποίηση των απαραίτητων παρεμβάσεων. Αντί να ενισχυθεί η ανθεκτικότητα των τοπικών οικοσυστημάτων, διαιωνίζονται λογικές ευκαιριακής εκμετάλλευσης φυσικών και χρηματοδοτικών πόρων.

Ανακύπτει, λοιπόν, το ερώτημα: είναι οι πλημμύρες ευκαιρία για τη Θεσσαλία; Και αν ναι, ποιας μορφής ευκαιρία; Μια ευκαιρία για ορισμένους να αποκτήσουν γη,

νερό και πόρους; Μια ευκαιρία για έργα χωρίς σχέδιο αλλά με μεγάλα οικονομικά οφέλη για λίγους; Ή μια μοναδική ευκαιρία για να **επαναπροσδιοριστεί η αναπτυξιακή πορεία της Θεσσαλίας** με όρους ανθεκτικότητας, δικαιοσύνης και συνοχής;

Οφείλουμε να συμφωνήσουμε συλλογικά σε στόχους και κριτήρια: όχι μόνο στο πόσα έργα θα υλοποιηθούν ή πόσα κονδύλια θα διατεθούν, αλλά στο πόσο αποτελεσματικά θα προστατευτούν τα δάση, τα βουνά, οι οικισμοί και οι καλλιέργειες, πόσο θα ενισχυθεί ο πληθυσμός και το εισόδημά του, πόσο θα αυξηθεί η προστιθέμενη αξία στην περιφέρεια, πόσοι νέοι και νέες θα επιλέξουν να επιστρέψουν, πόσες οικογένειες θα εγκατασταθούν, πόσα σχολεία θα ξαναλειτουργήσουν, και τελικά, πόσο θα βελτιωθεί **η ποιότητα ζωής** και το προσδόκιμο επιβίωσης των κατοίκων.

Χωρίς σαφείς προτεραιότητες, χρονοδιαγράμματα και έναν ρεαλιστικό οδικό χάρτη, κινδυνεύουμε να αναπαράγουμε πολιτικές ξένες προς τις ανάγκες της περιοχής ή να εξυπηρετήσουμε αποσπασματικά συμφέροντα με βραχυπρόθεσμη και ιδιοτελή οπτική — οδηγώντας αναπόφευκτα σε παρόμοια ή και χειρότερα αποτελέσματα στο μέλλον.

Η πραγματική ευκαιρία, λοιπόν, είναι να **επανασχεδιάσουμε από την αρχή**, με μια νέα οπτική που να λαμβάνει υπόψη την πολυπλοκότητα της εποχής, την ανάγκη για κοινωνική δικαιοσύνη και την προστασία του κοινού αγαθού.

Στις νέες συνθήκες της πολυκρίσης, η σύνθετη και πολυπαραγοντική φύση των προβλημάτων απαιτεί νέα εργαλεία, γνώσεις και μεθοδολογίες. Αυτό είναι ιδιαίτερα κρίσιμο στην αναζήτηση νέων αναπτυξιακών υποδειγμάτων και στρατηγικών επιλογών, εστιασμένων στην ανθεκτικότητα και την ανασυγκρότηση των περιφερειακών και τοπικών οικοσυστημάτων.

Ωστόσο, η υφιστάμενη δομή διοίκησης και αυτοδιοίκησης, αλλά και οι μικρού και μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις της Θεσσαλίας, δυσκολεύονται να ενσωματώσουν τεχνογνωσία και να αξιοποιήσουν νέα εργαλεία, ιδιαίτερα σε μια συγκυρία όπου η **τεχνητή νοημοσύνη** (παρά τα προβλήματά της) προσφέρει δυνατότητες για συστήματα διάγνωσης, σχεδιασμού, παρακολούθησης και αξιολόγησης αναπτυξιακών παρεμβάσεων.

Απαιτούνται επομένως **νέες δομές διαχείρισης και διάχυσης της τεχνογνωσίας** προς τους θεσμούς, τις επιχειρήσεις, και τους αγρότες — τόσο στο πλαίσιο της τεχνικής υποστήριξης, όσο και σε στρατηγικό επίπεδο, για τη μακροπρόθεσμη ενσωμάτωση αυτής της γνώσης στους οικονομικούς και θεσμικούς συντελεστές της περιοχής.

ΤΟ ΑΠΑΝΤΥΞΙΑΚΟ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ

Με τον όρο **αναπτυξιακό μοντέλο** νοείται, πρωτίστως, το σύστημα αξιών και αρχών που καθορίζει τον προσανατολισμό και τον σχεδιασμό της οικονομίας, με στόχο να υπηρετεί αποτελεσματικά την κοινωνία, μειώνοντας τις ανισότητες, εξασφαλίζοντας ένα καλύτερο μέλλον για τις επόμενες γενιές με πρόσβαση στα συλλογικά αγαθά και δικαιώματα, και ελαχιστοποιώντας το περιβαλλοντικό αποτύπωμα. Κεντρικό κριτήριο για την επιλογή ενός τέτοιου μοντέλου είναι η προτεραιοποίηση των κοινωνικών αναγκών και η διασφάλιση της κάλυψής τους από ένα ισχυρό και δίκαιο κοινωνικό κράτος.

Σε αυτή τη βάση, τομείς όπως η εκπαίδευση, η υγεία, οι υποδομές, οι μεταφορές και η προστασία του περιβάλλοντος πρέπει να θεωρούνται *επενδύσεις κοινωνικού κεφαλαίου* —δηλαδή παρεμβάσεις που προσδίδουν αξία στη ζωή των πολιτών, διευκολύνουν τη λειτουργία της οικονομίας και προνοούν για τις επόμενες γενιές. Οφείλουμε να διδαχθούμε από το γεγονός ότι μετά 40 χρόνια Ευρωπαϊκών χρηματοδοτήσεων έχουμε καταρρακωθεί ως χώρα και ως περιφέρεια, σε αντίθεση με άλλες Ευρωπαϊκές χώρες και περιφέρειες που ήταν στην ίδια ή χειρότερη θέση και πολλές εντάχθηκαν στην ΕΕ πολύ αργότερα από την Ελλάδα. Και βέβαια οι πολίτες θα πρέπει να βγάλουν τα συμπεράσματά τους για εκείνους που διαχειρίστηκαν και διαχειρίζονται αυτούς τους πόρους, κοινωνίας και μειώνουν το συνολικό κόστος λειτουργίας της οικονομίας. Οι σχετικές δαπάνες δεν μπορούν να εκλαμβάνονται ως ευκαιρίες πλουτισμού ή ως ύλη πελατειακής διαχείρισης, ούτε και να αντιμετωπίζονται αποκλειστικά με όρους αγοράς και κερδοσκοπίας.

Αντιθέτως, το κοινωνικό σύνολο και οι ανάγκες του οφείλουν να βρίσκονται στο επίκεντρο του αναπτυξιακού σχεδιασμού. Η ποιότητα ζωής, η κοινωνική ασφάλεια, οι εργασιακές σχέσεις, ο χρόνος εργασίας, η ισότητα και η κοινωνική δικαιοσύνη συνιστούν το αξιακό πλαίσιο του αναπτυξιακού υποδείγματος.

Σε αυτό το πλαίσιο, το **παραγωγικό μοντέλο** οφείλει να υπηρετεί τους στόχους και τις αρχές του αναπτυξιακού μοντέλου. Δηλαδή, να απαντά στο τι παράγεται, από ποιον, με ποια μορφή οργάνωσης, πώς συνδέονται οι παραγωγικές μονάδες μεταξύ τους μέσα από αλυσίδες αξίας ή πλέγματα συνεργασιών, και ποια είναι τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της παραγόμενης αξίας.

Παράλληλα, μια διάσταση που συχνά αγνοείται είναι το **καταναλωτικό μοντέλο**, το οποίο, πολλές φορές, λειτουργεί αυτόνομα και αποσυνδεδεμένα από τα υπόλοιπα. Αυτή η αυτονομία ενισχύεται από τη δύναμη της διαφήμισης και του μάρκετινγκ των πολυεθνικών ομίλων, που προωθούν καταναλωτικά πρότυπα βασισμένα κυρίως σε εισαγόμενα προϊόντα, συχνά χαμηλότερης τιμής στην αρχή αλλά συνεχώς αυξανόμενης στη συνέχεια. Έτσι, διαμορφώνεται μια νέα κουλτούρα κατανάλωσης, που απομακρύνεται από τις τοπικές παραγωγικές δυνατότητες και αξίες.

Η αποσπασματική προσέγγιση των τριών αυτών διαστάσεων —αναπτυξιακού, παραγωγικού και καταναλωτικού μοντέλου— οδηγεί, στην καλύτερη περίπτωση, σε παράλληλες και απομονωμένες στρατηγικές. Αντίθετα, η *ενιαία και ολιστική προσέγγιση* τους, η οποία λαμβάνει υπόψη τις κοινωνικές τάξεις που επιδιώκει να υπηρετήσει και τις παραγωγικές σχέσεις που θέλει να προωθήσει, συνιστά προϋπόθεση για τον κοινωνικό μετασχηματισμό και συγκροτεί το **αναπτυξιακό υπόδειγμα**.

Μια τέτοια προσέγγιση προϋποθέτει και ενσωματώνει τους θεσμούς —το κράτος, την τοπική αυτοδιοίκηση, τους κοινωνικούς εταίρους— καθώς και τις διαδικασίες εκπροσώπησης και διαμεσολάβησης που συγκροτούν τον *δημοκρατικό σχεδιασμό*.

Με βάση τις παραπάνω παραδοχές, το **αναπτυξιακό υπόδειγμα** διαμορφώνεται ως ένα συνεκτικό σύνολο πολιτικών επιλογών και κοινωνικών στόχων. Η συζήτηση γύρω από αυτό οφείλει να ξεκινά από τη *διάγνωση των κοινωνικών αναγκών*, να ορίζει συγκεκριμένους αναπτυξιακούς στόχους, να διαφοροποιεί τις οικονομικές δραστηριότητες και να εξειδικεύει τις παρεμβάσεις τόσο σε κοινωνικό όσο και σε χωρικό επίπεδο. Τέλος, απαιτείται η ενσωμάτωση *διαβουλευτικών και συμμετοχικών διαδικασιών*, μέσα από νέους θεσμούς κοινωνικής οργάνωσης.

Η προσέγγιση αυτή δεν μπορεί να είναι αποκομμένη από τις *διεθνείς και ευρωπαϊκές εξελίξεις* και από τον τρόπο με τον οποίο αυτές επηρεάζουν το εθνικό και το τοπικό επίπεδο. Η νέα περίοδος που διαμορφώνεται μετά από κομβικά γεγονότα, όπως η εκλογή Τραμπ και οι επιπτώσεις στο παγκόσμιο εμπόριο, οφείλει να ενσωματωθεί στον στρατηγικό σχεδιασμό με ρεαλισμό και διορατικότητα.

Το **νέο αναπτυξιακό υπόδειγμα** πρέπει να είναι συμμετοχικό, δημοκρατικό και κοινωνικά δίκαιο. Πρέπει να στηρίζεται σε αξιόπιστη διάγνωση των αναγκών, σε τεκμηριωμένα δεδομένα, σε νέους θεσμούς τεχνογνωσίας και μηχανισμούς τεχνικής υποστήριξης, αλλά και στην ενεργή συμμετοχή όλων των αναπτυξιακών συντελεστών — παραγωγών, φορέων, επιχειρήσεων, καταναλωτών.

Παράλληλα, η υλοποίηση αναπτυξιακών σχεδίων στο πλαίσιο αυτού του νέου υποδείγματος απαιτεί ενίσχυση των δυνατοτήτων του δημόσιου τομέα και της αυτοδιοίκησης — σε επίπεδο υποδομών, ανθρώπινου δυναμικού και τεχνολογίας. Χρειαζόμαστε έναν σύγχρονο, ικανό και διαφανή δημόσιο τομέα και μια αυτοδιοίκηση συμμετοχή, όχι απέναντι στον πολίτη, αλλά δίπλα του. Αυτή η μεταρρύθμιση περνά και μέσα από τη **χρήση της τεχνητής νοημοσύνης** — όχι ως εργαλείο ελέγχου, αλλά ως μέσο συλλογικής νοημοσύνης, που θα ενεργοποιείται μέσα από τη συνεχή διαβούλευση και την ουσιαστική συμμετοχή των πολιτών στον δημοκρατικό σχεδιασμό.

Είναι προφανές ότι ανοίγει μια **μεγάλη, απαιτητική αλλά απαραίτητη συζήτηση**. Η παρούσα έκθεση φιλοδοξεί να συμβάλει στη σκιαγράφηση ενός *νέου αναπτυξιακού υποδείγματος για τη Θεσσαλία*, και στην προώθηση ενός συνεκτικού

αναπτυξιακού σχεδίου που θα συμβάλει στην **υπέρβαση της πολυκρίσης** με όρους ανθεκτικότητας, κοινωνικής δικαιοσύνης και δημοκρατίας.

4.5.2. ΓΙΑ ΕΝΑ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗΣ ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗΣ

Την επαύριο μιας καταστροφής τέτοιας έκτασης — *Ιανός, Daniel, Elias* — είναι εύλογο να κυριαρχεί το αίσθημα του «κατεπείγοντος». Ωστόσο, η αίσθηση αυτή δεν θα πρέπει να ακυρώσει την ανάγκη για συστηματικό σχεδιασμό, τόσο σε άμεσο και βραχυπρόθεσμο, όσο και σε μεσο-μακροπρόθεσμο επίπεδο. Στο πλαίσιο του νέου αναπτυξιακού υποδείγματος, επιβάλλεται η επεξεργασία ενός **Αναπτυξιακού Σχεδίου Ανθεκτικότητας και Παραγωγικής Ανασυγκρότησης** για τη Θεσσαλία.

Ένα τέτοιο Σχέδιο οφείλει να δώσει έμφαση:

- στην άμεση αποκατάσταση των ζημιών και των παραγωγικών λειτουργιών,
- στη στήριξη και παραμονή του πληθυσμού στην περιοχή,
- στην ενίσχυση του κοινωνικού ιστού,
- στη θωράκιση των υποδομών και των οικοσυστημάτων απέναντι σε μελλοντικούς κινδύνους, και
- στον εκσυγχρονισμό και την τεχνολογική αναβάθμιση της παραγωγικής διαδικασίας, προς όφελος των ίδιων των παραγωγών.

Άμεσα μέτρα πολιτικής περιλαμβάνουν τις αποζημιώσεις και ενισχύσεις προς τους πληγέντες, ώστε να επανέλθουν οι αγροτικές δραστηριότητες και να αποτραπεί η αποδιάρθρωση της τοπικής οικονομίας.

Βραχυπρόθεσμα μέτρα πολιτικής αφορούν:

- τον προσδιορισμό των πλέον ευάλωτων περιοχών,
- τη δρομολόγηση έργων και δράσεων ανθεκτικότητας με προτεραιότητα στην ενίσχυση των τοπικών οικοσυστημάτων και υποδομών,
- την ανακοπή των φαινομένων εγκατάλειψης της παραγωγής, μεταβίβασης γεωργικής γης και εσωτερικής ή εξωτερικής μετανάστευσης.

Μέσο-μακροπρόθεσμα μέτρα επικεντρώνονται στον σταδιακό σχεδιασμό και υλοποίηση ενός **νέου αναπτυξιακού υποδείγματος για τη Θεσσαλία**, βασισμένου στις αρχές της ανθεκτικότητας, της κοινωνικής συνοχής και της περιβαλλοντικής δικαιοσύνης.

Βασικοί πυλώνες ενός τέτοιου αναπτυξιακού σχεδίου είναι:

ΠΥΛΩΝΑΣ ΠΡΩΤΟΣ. ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ

Ο πρώτος πυλώνας αφορά την **βιωσιμότητα και ανθεκτικότητα των φυσικών και κοινωνικών οικοσυστημάτων** απέναντι στις φυσικές, κοινωνικές και οικονομικές κρίσεις. Η έννοια της ανθεκτικότητας δεν περιορίζεται στο περιβάλλον, αλλά επεκτείνεται στις **ευάλωτες κοινωνικές ομάδες και περιοχές**, που υφίστανται τις συνέπειες με μεγαλύτερη ένταση.

Επιπλέον, ο πυλώνας αυτός ενσωματώνει τις παραμέτρους του **ψηφιακού μετασχηματισμού** και της **πράσινης και ενεργειακής μετάβασης**, οι οποίες οφείλουν να εφαρμοστούν με όρους ισονομίας και δημοκρατικού ελέγχου, μακριά από τον αυταρχισμό των ψηφιακών μονοπωλίων και τις πρακτικές του «καπιταλισμού της επιτήρησης».

Ο πυλώνας αυτός περιλαμβάνει:

- **Σύνολο υποδομών** —συμβατικών και νέων— που ενισχύουν την ανθεκτικότητα: οδικά και σιδηροδρομικά δίκτυα, λιμένες, ενεργειακά και ψηφιακά δίκτυα (ευρυζωνικότητα, οπτικές ίνες, ψηφιακές πλατφόρμες).
- **Μηχανισμούς παρακολούθησης, πρόγνωσης και πρόληψης απειλών**, φυσικών, κοινωνικών και οικονομικών, με στόχο την έγκαιρη αντίδραση και την ενίσχυση της προσαρμοστικότητας των συστημάτων.
- **Ειδική μέριμνα για τα ορεινά, παράκτια και νησιωτικά οικοσυστήματα** της Περιφέρειας, τα οποία πλήττονται ιδιαίτερα από τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής και του μαζικού, μη ρυθμισμένου τουρισμού.

Επιμέρους προτεραιότητες του πυλώνα:

- Η **χωρική συνοχή** αποτελεί βασική προϋπόθεση για την ανθεκτικότητα και προϋποθέτει την ανάπτυξη και συντήρηση τόσο των φυσικών όσο και των ψηφιακών υποδομών, σε συνδυασμό με τον **πολεοδομικό και χωροταξικό σχεδιασμό**, και τη συνεπή εφαρμογή των προβλέψεων του μέσω αξιόπιστων μηχανισμών εποπτείας και ελέγχου.

- Η **ανάπτυξη μεταφορικών και ψηφιακών υποδομών** είναι καθοριστική για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής και τη δημιουργία ευνοϊκού περιβάλλοντος για επενδύσεις. Η ανάπτυξη ευφυών **πόλεων και κοινοτήτων**, οι συνδυασμένες μεταφορές με σύνδεση λιμενικών, αεροπορικών και σιδηροδρομικών δικτύων, με στόχο την ενίσχυση της διασύνδεσης με τις παραγωγικές μονάδες και τα δίκτυα εφοδιαστικής αλυσίδας— είναι στρατηγικής σημασίας.
- Ανάπτυξη των ΑΠΕ με ορθολογικό σχεδιασμό που θα λαμβάνει υπόψη τις ενεργειακές ανάγκες και την ασφάλεια των οικοσυστημάτων, θα αξιοποιεί όλο το μίγμα των ΑΠΕ (εξοικονόμηση, αιολική, ηλιακή, γεωθερμία, υδραυλική) και θα συνδυάζεται με τη μετάβαση σε ευφυή συστήματα μεταφοράς και αποθήκευσης ενέργειας (ώστε να αποφευχθούν γεγονότα όπως το πρόσφατο black-out στην Ιβηρική Χερσόνησο). Με καθορισμό ζωνών αποκλεισμού των ΑΠΕ στις περιβαλλοντικά ευάλωτες περιοχές.
- Η **αντιπλημμυρική προστασία** αποτελεί κομβική παρέμβαση για τη Θεσσαλία, και θα πρέπει να βασιστεί στις προτάσεις που αναλύονται στην παρούσα έκθεση (π.χ. «Πρόταση για τη διαχείριση των νερών»), λαμβάνοντας υπόψη το σύνολο των σχετικών οικοσυστημικών και κοινωνικών παραμέτρων.

Η **κοινωνική ανθεκτικότητα** έχει επίσης σαφές ταξικό πρόσημο. Οι κοινωνικές τάξεις και γεωγραφικές περιοχές δεν είναι εξίσου ευάλωτες. Ο σχεδιασμός ανθεκτικότητας πρέπει να στοχεύει κατά προτεραιότητα στην προστασία των πιο ευάλωτων, με στοχευμένες πολιτικές και αναδιανεμητικά εργαλεία που μειώνουν τις ανισότητες και διασφαλίζουν κοινωνική δικαιοσύνη

ΠΥΛΩΝΑΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ. ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΛΥΣΙΔΕΣ ΑΞΙΑΣ

Ο δεύτερος πυλώνας αφορά τη συγκρότηση **ολοκληρωμένων αλυσίδων αξίας** και την **επαναπλαισίωση της επιχειρηματικότητας** — δημόσιας, ιδιωτικής και συνεταιριστικής — σε σύγκλιση με τις ανάγκες της κοινωνίας, στο πλαίσιο ενός νέου αναπτυξιακού υποδείγματος, με έμφαση στην αυξημένη προστιθέμενη αξία, την ανθεκτικότητα και την τοπική αναδιανομή του παραγόμενου πλούτου.

Η ενίσχυση μεμονωμένων δραστηριοτήτων δεν επαρκεί· απαιτείται συστημική στήριξη επιχειρηματικών οικοσυστημάτων που συμβάλλουν στη συμπλήρωση κρίσιμων κρίκων της αλυσίδας παραγωγής. Οι **δημόσιες χρηματοδοτήσεις** οφείλουν να προσανατολιστούν σε σχήματα που υποστηρίζουν την **ολοκλήρωση των αλυσίδων αξίας**, με όρους σεβασμού των εργασιακών δικαιωμάτων, καινοτομίας και περιβαλλοντικής βιωσιμότητας.

Κεντρικές προτεραιότητες του πυλώνα:

- Η ανάπτυξη **ανταγωνιστικών και συνεργατικών αλυσίδων αξίας**, με στόχο τη μέγιστη τοπικά παραγόμενη προστιθέμενη αξία. Η ενίσχυση της καινοτομίας, του μάρκετινγκ και της δικτύωσης των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων και συνεταιρισμών είναι καθοριστικής σημασίας, σε συνδυασμό με την ουσιαστική σύνδεση με την έρευνα και την εκπαίδευση, κυρίως μέσω του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας και των ερευνητικών του δομών.
- Η Θεσσαλία, παρά τις απώλειες στην αγροτική παραγωγή, παραμένει η μεγαλύτερη καλλιεργήσιμη πεδιάδα της χώρας. Βασικές προϋποθέσεις για τη βιώσιμη επανεκκίνηση της αγροτικής παραγωγής είναι:
 - η **βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης στην ύπαιθρο** για τους νέους και νέες αγρότες·
 - η **καθολική εφαρμογή της γεωργίας ακριβείας** και η ενσωμάτωση νέων τεχνολογιών·
 - οι **στοχευμένες δημόσιες επενδύσεις** σε τμήματα των αλυσίδων αξίας όπου η ιδιωτική πρωτοβουλία αποφεύγει να εισέλθει·
 - η **ενίσχυση του συνεταιριστικού οικοσυστήματος**, τόσο στην παραγωγή όσο και στην εμπορία·
 - η **ενσωμάτωση προσφύγων και μεταναστών** μέσω στοχευμένης κατάρτισης σε δεξιότητες της αγροτικής οικονομίας.
- Η αξιοποίηση του **φυσικού και πολιτιστικού πλούτου** της Θεσσαλίας καθιστά επιτακτική την υιοθέτηση ενός **στρατηγικού σχεδίου αναψυχής και ήπιου τουρισμού**, που συνδυάζει αγροτουρισμό, πολιτιστικό τουρισμό και οικοτουρισμό με βασικό άξονα το σχεδιασμό της τουριστικής εμπειρίας στους προορισμούς. Είναι κρίσιμο να αναπτυχθεί άμεσα ένα δίκτυο Οργανισμών Διαχείρισης Προορισμού της Θεσσαλίας, με κοινές υποδομές, για την υποστήριξη του συμμετοχικού σχεδιασμού και την αξιοποίηση συνεργειών
- Η **παραγωγική ανασυγκρότηση** δεν μπορεί να είναι αποσπασματική. Το παράδειγμα της διακοπής λειτουργίας της βιομηχανίας ζάχαρης στη Θεσσαλία, και η αντίστοιχη κατάρρευση της καλλιέργειας ζαχαρότευτλων, δείχνει με σαφήνεια ότι η έλλειψη κρίσιμων μεταποιητικών κρίκων ακυρώνει την αγροτική παραγωγή. Το ίδιο ισχύει για το βαμβάκι και τα νηματουργεία/κλωστήρια που έχουν εγκαταλειφθεί, αφήνοντας ανεκμετάλλευτη την παραγωγή και μειώνοντας τη δυνατότητα τοπικής απορρόφησης του παραγόμενου πλούτου. Ο **δημόσιος και συνεταιριστικός τομέας** καλείται να καλύψει αυτά τα κενά, με σύγχρονους και βιώσιμους όρους, για να διασφαλιστεί η **ολοκλήρωση των αλυσίδων αξίας** προς όφελος των παραγωγών και της τοπικής κοινωνίας.

- Η συστηματική και συνεχής υποστήριξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (του πρωτογενούς, δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα) με σύγχρονα εργαλεία θα αποδώσει εκθετικά σε όρους προστιθέμενης αξίας και αξιοπρεπούς απασχόλησης, με αύξηση των αμοιβών. Ανάπτυξη δικτύου στήριξης (κατά το πρότυπο της Ιρλανδίας και άλλων Ευρωπαϊκών χωρών και περιφερειών) με Γραφεία Επιχειρήσεων σε κάθε Δήμο, και περιφερειακή δομή στήριξης με αξιοποίηση της εμπειρίας του ΚΕΤΑ και της τεχνογνωσίας της ΜΟΚΕ του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Το δίκτυο θα προσφέρει υπηρεσίες διάγνωσης και δικτύωσης μεταξύ των ΜμΕ, θα διοργανώνει δίκτυα μάθησης και θα λειτουργεί Επιταχυντή ΜμΕ.
- Η τεχνολογική αναβάθμιση των ΜμΕ και η ψηφιακή μετάβαση προϋποθέτουν συστηματική, στοχευμένη και μακρόπνοη υποστήριξη. Αντί για τη διεκπεραιωτική, αποσπασματική λογική των ενισχύσεων απαιτείται στοχευμένη στήριξη σε κρίσιμους τομείς όπως η καινοτομία προϊόντος, οι εξαγωγές, και η ψηφιακή μετάβαση, με ανοιχτά ή με τακτική περιοδικότητα προγράμματα. Αυτό βέβαια προϋποθέτει και την ενίσχυση και των αντίστοιχων μηχανισμών σχεδιασμού, προγραμματισμού και διαχείρισης.

ΠΥΛΩΝΑΣ ΤΡΙΤΟΣ. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ

Ο τρίτος πυλώνας εστιάζει στην ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής, μέσα από την ενσωμάτωση όλων των κοινωνικών ομάδων που διαβιούν στη Θεσσαλία, και την ενδυνάμωση των θεσμών και υπηρεσιών που καθιστούν μια κοινωνία λειτουργική, συνεκτική και συμπεριληπτική.

Η κοινωνική συνοχή δεν είναι αφηρημένη έννοια· προϋποθέτει κατοχύρωση θεμελιωδών κοινωνικών δικαιωμάτων: στην υγεία, στην παιδεία, στη στέγαση, στην ενέργεια, στην αξιοπρεπή εργασία, στη διατροφή, στο φυσικό περιβάλλον, στον πολιτισμό και στη δημοκρατική συμμετοχή.

Στρατηγικές κατευθύνσεις του πυλώνα:

- Η καθολική πρόσβαση σε δημόσια αγαθά και υπηρεσίες πρέπει να αντιμετωπίζεται ως επένδυση για την κοινωνική σταθερότητα και όχι ως πεδίο κερδοφορίας. Η ενέργεια, η υγεία, η παιδεία, οι μεταφορές και οι κοινωνικές υποδομές δεν είναι αγορές. Αντιθέτως, αποτελούν βασικές συνιστώσες της κοινωνικής άμυνας, οι οποίες οφείλουν να προστατεύονται από εμπορευματοποίηση και να προσφέρονται δωρεάν ή με προσιτό κόστος για όλους.
- Το δίλημμα «ανταγωνιστικότητα ή κοινωνική ευημερία» είναι ψευδές και παραπλανητικό. Η ανταγωνιστικότητα που στηρίζεται στη φθηνή εργασία και τη συμπίεση δικαιωμάτων δεν είναι βιώσιμη. Αντίθετα, η ανταγωνιστικότητα

βασίζεται στη δημιουργία υψηλής αξίας, η οποία προκύπτει από ανθρώπους που εργάζονται και δημιουργούν μέσα σε συνθήκες ασφάλειας, εμπιστοσύνης και αξιοπρέπειας.

- Στην εποχή της κλιματικής, γεωπολιτικής και τεχνολογικής αστάθειας, η ψυχοκοινωνική και υλική ασφάλεια αποτελεί προϋπόθεση δημιουργικότητας, καινοτομίας και ατομικής και συλλογικής προόδου. Η κοινωνική συνοχή δεν είναι μόνο ζήτημα κοινωνικής πολιτικής, αλλά θεμελιακός πυλώνας κάθε σοβαρής αναπτυξιακής στρατηγικής.

ΠΥΛΩΝΑΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ. ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΕΝΔΟΓΕΝΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Η οριστικοποίηση ενός νέου αναπτυξιακού υποδείγματος, με όρους δημοκρατικού σχεδιασμού, το οποίο ενσωματώνει το αναπτυξιακό, παραγωγικό και καταναλωτικό μοντέλο, προϋποθέτει την ενεργό συμμετοχή και καθολική αποδοχή τόσο από τους θεσμούς όσο και από το σύνολο των πολιτών. Η εκπαίδευση, ο πολιτισμός, η παιδεία, η δια βίου μάθηση, η επαγγελματική κατάρτιση σε κρίσιμες δεξιότητες του παραγωγικού μοντέλου, η **διαμόρφωση νέας καταναλωτικής κουλτούρας** προσανατολισμένης στην ποιότητα και τις πραγματικές ανάγκες, καθώς και η κριτική αποδόμηση των τεχνητά κατασκευασμένων αναγκών — αποτελούν όλες θεμελιώδεις όψεις της **συλλογικής νοημοσύνης**.

Μια συλλογική νοημοσύνη η οποία επιτρέπει την αφομοίωση, την αναστοχαστική αποτίμηση και τον επαναπροσδιορισμό των αρχών και των κατευθύνσεων του υπό διαμόρφωση υποδείγματος.

Στο πλαίσιο αυτό, ο **ψηφιακός μετασχηματισμός** και τα επιτεύγματα της **τεχνητής νοημοσύνης** δεν θα πρέπει να εντείνουν τους κοινωνικούς διαχωρισμούς και τις ανισότητες· αντιθέτως, μπορούν και πρέπει να λειτουργήσουν ως μοχλοί ενδυνάμωσης της συλλογικής νοημοσύνης και συμπερίληψης σε περιφερειακό επίπεδο.

Ταυτόχρονα, η **ενδογενής ανάπτυξη** δεν συνιστά απλώς μια εναλλακτική προσέγγιση. Αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για την ανθεκτικότητα των περιφερειών, ιδιαίτερα σε περιόδους έντονης και πολυεπίπεδης κρίσης. Η τεχνολογία, η γνώση και η συμμετοχή μπορούν να λειτουργήσουν ως καταλύτες για την παραγωγή κοινών αγαθών, την κοινωνική συνοχή και τη δίκαιη κατανομή των πόρων.

Η **Συλλογική Νοημοσύνη** και η **Ενδογενής Ανάπτυξη** συνιστούν κομβικούς μοχλούς κοινωνικού μετασχηματισμού και θεμελιώδεις πυλώνες ενός ανθεκτικού, βιώσιμου και δίκαιου αναπτυξιακού υποδείγματος. Η ενίσχυση αυτών των αξόνων προϋποθέτει:

- **Τη δημιουργία ανοικτών, συμμετοχικών και δημοκρατικών διαδικασιών** μέσα από τις οποίες πολίτες, επιχειρήσεις και θεσμοί θα συνδιαμορφώνουν το μέλλον της περιοχής·
- **Την καλλιέργεια μιας κουλτούρας συνεργασίας, εμπιστοσύνης και συνεχούς ανατροφοδότησης**, που θα εδραιώνει τη διαφάνεια και θα ενισχύει τον κοινωνικό ιστό·
- **Την ανάπτυξη τοπικών ικανοτήτων**, την ενεργό εμπλοκή όλων των συμμετόχων και τη **συστηματική επένδυση στο ανθρώπινο δυναμικό** ως φορέα ενδογενούς ανάπτυξης·
- **Την αξιοποίηση ψηφιακών τεχνολογιών** για την ενίσχυση της κοινωνικής συμμετοχής, της διαχείρισης γνώσης και της πρόσβασης σε εργαλεία σχεδιασμού, διαβούλευσης και λήψης αποφάσεων.

Η **συλλογική νοημοσύνη**, όταν θεμελιώνεται στη γνώση, τη συνεργασία και τη δημοκρατία, μετατρέπεται σε ισχυρό θεμέλιο ενός **νέου κοινωνικού συμβολαίου** με επίκεντρο τον άνθρωπο, την κοινότητα και το περιβάλλον.

ΠΥΛΩΝΑΣ ΠΕΜΠΤΟΣ. ΝΕΟΙ ΘΕΣΜΟΙ ΚΑΙ ΕΡΓΑΛΕΙΑ

Στις νέες συνθήκες της πολυκρίσης, η αυξανόμενη συνθετότητα και η πολυπαραγοντική φύση των προβλημάτων καθιστούν ανεπαρκή τα παραδοσιακά εργαλεία πολιτικής και επιβάλλουν την υιοθέτηση νέας γνώσης, καινοτόμων μεθόδων και σύγχρονων θεσμικών εργαλείων για τον αναπτυξιακό σχεδιασμό. Η ανθεκτικότητα και η ανασυγκρότηση των περιφερειακών και τοπικών οικοσυστημάτων απαιτούν ένα ριζικά διαφορετικό μοντέλο διακυβέρνησης, ικανό να ενσωματώνει τεχνογνωσία, διαβούλευση, αξιολόγηση και λογοδοσία.

Η σημερινή διοικητική και αυτοδιοικητική δομή, καθώς και η οργανωτική ωριμότητα των επιχειρήσεων της Θεσσαλίας, δυσκολεύονται να αφομοιώσουν και να αξιοποιήσουν τα διαθέσιμα επιστημονικά εργαλεία και τις τεχνολογικές καινοτομίες, όπως η τεχνητή νοημοσύνη. Κι όμως, αυτές οι τεχνολογίες μπορούν να υποστηρίξουν προηγμένα συστήματα διάγνωσης, σχεδιασμού, παρακολούθησης και αξιολόγησης της αναπτυξιακής πολιτικής. Χρειάζονται, λοιπόν, νέες θεσμικές υποδομές που θα αναλάβουν τη διαχείριση, τη διάχυση και την ενσωμάτωση της τεχνογνωσίας στους παραγωγικούς και διοικητικούς μηχανισμούς της Περιφέρειας.

Ιδιαίτερη σημασία αποκτά και το ζήτημα της **χρηματοδότησης**. Παρά τα μεγάλα διαθέσιμα κονδύλια, εθνικά και ευρωπαϊκά, τα αποτελέσματα των επενδύσεων τις προηγούμενες δεκαετίες υπήρξαν πενιχρά, κυρίως επειδή το επίκεντρο παρέμεινε η απορρόφηση των πόρων και όχι το αναπτυξιακό αποτύπωμα. Απαιτείται αναστροφή αυτής της λογικής: τα χρηματοδοτικά εργαλεία να συνδέονται με σαφείς αναπτυξιακούς στόχους, κοινωνικά και περιβαλλοντικά κριτήρια, και με ρητή προσήλωση σε πρότυπα εργασιακών και περιβαλλοντικών επιδόσεων (**π.χ. κόκκινο - πράσινο ISO**).

Προτείνεται, στο πλαίσιο αυτής της νέας αρχιτεκτονικής, η **σύσταση ενός Οργανισμού Ανάπτυξης Θεσσαλίας**. Ο Οργανισμός θα λειτουργεί ως φορέας σχεδιασμού, παρακολούθησης, αξιολόγησης και τεχνικής υποστήριξης των δημόσιων και ιδιωτικών αναπτυξιακών φορέων, των συνεταιρισμών, των αγροτών, των επαγγελματιών, καθώς και ως κόμβος συντονισμένης διαβούλευσης ανάμεσα σε θεσμούς και κοινωνία.

Ο Οργανισμός Ανάπτυξης Θεσσαλίας θα διαθέτει δημόσιο χαρακτήρα, θα ανήκει στην τοπική και περιφερειακή κοινωνία και στους θεσμούς της, και θα λειτουργεί σε συνεργασία, και όχι σε αντιπαλότητα, με την Κεντρική Διοίκηση, αξιοποιώντας τις αντίστοιχες περιφερειακές υπηρεσίες των Υπουργείων και των Δήμων.

Κύριες λειτουργίες και υποδομές του Οργανισμού:

α) Μηχανισμός Διάγνωσης και Παρακολούθησης Αναπτυξιακών Αναγκών
Επέκταση της επιτυχημένης πρακτικής του "Μηχανισμού διάγνωσης των αναγκών της αγοράς εργασίας" στο σύνολο της αναπτυξιακής διαδικασίας. Θα συνδυάζει:

- ενοποιημένα δεδομένα σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο
- ποσοτική και ποιοτική αποτύπωση αναπτυξιακών αναγκών (μέσω τακτικών ερευνών κοινής γνώμης)
- παρακολούθηση διεθνών εξελίξεων στην οικονομία, την τεχνολογία, την περιβαλλοντική πολιτική, με έμφαση στη συγκριτική ανάλυση και τις βέλτιστες πρακτικές.

Αυτό το σύστημα θα συγκροτεί ένα **Παρατηρητήριο Ανάπτυξης**, διαρκώς επίκαιρο και χρήσιμο για τον ανασχεδιασμό των πολιτικών.

β) Μηχανισμός Διαχείρισης και Διάχυσης Τεχνογνωσίας.

Με στρατηγικές συνεργασίες με το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, αλλά και άλλους εθνικούς και διεθνείς ερευνητικούς φορείς και δίκτυα καινοτομίας, στόχος είναι η απόκτηση, αξιολόγηση και αξιοποίηση τεχνογνωσίας για την επίλυση περιφερειακών προβλημάτων με καινοτόμες, τεκμηριωμένες και αποδοτικές λύσεις. Η διάχυση στους τοπικούς φορείς, συνεταιρισμούς και επιχειρήσεις ενισχύει τη δημιουργία νέων προϊόντων και υπηρεσιών υψηλής προστιθέμενης αξίας.

γ) Μηχανισμός Τεχνικής Υποστήριξης.

Η προσαρμογή όλων των αναπτυξιακών συντελεστών (αγροτών, επιχειρήσεων, επαγγελματιών, συνεταιρισμών, δημόσιων φορέων) στις απαιτήσεις του νέου

υποδείγματος απαιτεί δομές τεχνικής στήριξης, εκπαίδευσης και συμβουλευτικής καθοδήγησης, ώστε η εφαρμογή των νέων πολιτικών να γίνει κατανοητά, εφαρμόσιμα και βιώσιμα.

Αυτοί οι **τρεις Μηχανισμοί** θα συνιστούν τους **πυλώνες υλοποίησης του νέου αναπτυξιακού υποδείγματος** και των σχετικών σχεδίων δράσης της Περιφέρειας.

Ο Οργανισμός δεν έρχεται να υποκαταστήσει υφιστάμενους θεσμούς· αντιθέτως, επιδιώκει να καλύψει θεσμικά κενά, να αντιμετωπίσει επικαλύψεις αρμοδιοτήτων και να γεφυρώσει τις αποστάσεις ανάμεσα σε διοίκηση, αυτοδιοίκηση, οικονομία και κοινωνία, με έμφαση στη γνώση, τη διαβούλευση και την καινοτομία.

Τέλος, ο θεσμός αυτός δεν μπορεί να παραμείνει τοπικός. Αντίστοιχοι οργανισμοί πρέπει να συσταθούν σε όλες τις Περιφέρειες της χώρας αλλά και σε κεντρικό επίπεδο, ώστε οι αναπτυξιακές προσπάθειες να αποκτήσουν συστημική συνοχή, θεσμική συνέχεια και διαπεριφερειακή συνδεσιμότητα.

4. ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ

Η αναφορά στην ανάγκη ή την επιθυμία για «αλλαγή αναπτυξιακού υποδείγματος» αφορά ουσιαστικά τη μεταβολή του αξιακού πλαισίου της αναπτυξιακής διαδικασίας, των στόχων της παραγωγής, της καταναλωτικής συμπεριφοράς, του ρόλου του κράτους και της αυτοδιοίκησης, αλλά και των διεθνών σχέσεων. **Ένα πρώτο ερώτημα** που πρέπει να απαντηθεί είναι «εάν η προτεινόμενη αλλαγή του αναπτυξιακού υποδείγματος παραμένει στο επίπεδο της αναδιτύπωσης στόχων εντός του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου ή αν απαιτεί τη θεσμική μεταρρύθμιση με στόχο την υλοποίηση νέων στρατηγικών και κοινωνικών προτεραιοτήτων».

Οι συζητήσεις που αναπτύσσονται γύρω από το αναπτυξιακό υπόδειγμα αναφέρονται συνήθως σε αλλαγές στη λειτουργία και την αναπαραγωγή των καπιταλιστικών καθεστώτων, όπου οι θεσμοί και οι πολιτικές διασφαλίζουν την αναπαραγωγή της κυρίαρχης τάξης – κεφαλαιούχων, εργαζομένων και μικρομεσαίων επαγγελματιών. Από τη στιγμή που ο νεοφιλελευθερισμός εγκαταστάθηκε στην Ευρώπη ως ηγεμονικό υπόδειγμα, η αναζήτηση εναλλακτικού αναπτυξιακού μοντέλου περιορίστηκε σε αποσπασματικές βελτιώσεις του υπάρχοντος πλαισίου. **Ένα δεύτερο ερώτημα**, λοιπόν, είναι «εάν η αλλαγή υποδείγματος μπορεί να υλοποιηθεί εντός των ορίων του νεοφιλελευθερισμού ή αν αποτελεί τη βάση για την υπέρβασή του».

Εδώ αξίζει σήμερα πλέον να σημειωθεί η επιθανάτια κρίση του νεοφιλελευθερισμού και της στηριγμένης σ' αυτόν παγκοσμιοποίησης, τόσο μετά το 2008, όσο και ιδίως με την έναρξη της δεύτερης θητείας Τραμπ, όπου όλο πλέον το οικοδόμημα απειλείται με κατεδάφιση. Εμφανίζεται συνεπώς η ιστορική ευκαιρία στην Αριστερά να προωθήσει τις δικές της αναπτυξιακές ιδέες κατά τρόπο που σε συνθήκες καπιταλιστικής σταθερότητας δεν θα ήταν δυνατό.

Οι πολιτικές δυνάμεις που αυτοπροσδιορίζονται ως αριστερές ή προοδευτικές, οφείλουν να παρουσιάσουν ένα νέο "υπόδειγμα" για τον ελληνικό καπιταλισμό, απέναντι στην επιθετική στρατηγική του κεφαλαίου, που θα επιτρέπει στις λαϊκές τάξεις να αμυνθούν και να δώσουν στρατηγικές απαντήσεις στην επικίνδυνη παρακμή των καπιταλιστικών καθεστώτων. Πρέπει να γίνει σαφές ότι η άνοδος των πολιτικών οργανώσεων της άκρας δεξιάς στην Ελλάδα και την Ευρώπη, αποτελεί μια παράπλευρη προσπάθεια ενίσχυσης των δυνάμεων που επιδιώκουν να στηρίξουν την επιθετικότητα του κεφαλαίου, με δράσεις άσκησης βίας, κατά των κοινωνικών ή πολιτικών οργανώσεων που θέλουν να αποδυναμώσουν την ισχύ της άρχουσας τάξης.

Η αναγκαία αντίδραση των λαϊκών τάξεων, που μπορεί να περιγραφεί ως επεξεργασία και πρόταση ενός νέου "αναπτυξιακού υποδείγματος", περιλαμβάνει δύο βασικές κατηγορίες θεσμικών αλλαγών, που αφορούν αφενός την εγκαθίδρυση δομών και θεσμών που μπορούν να προτείνουν σχέδια αντιμετώπισης αναγκών και επίλυσης προβλημάτων που αφορούν τις παραγωγικές δραστηριότητες, τις

κοινωνικές πολιτικές και την προστασία του περιβάλλοντος, και αφετέρου την οργάνωση σε τοπικό και εθνικό επίπεδο των λαϊκών τάξεων ώστε να έχουν τη δυνατότητα να εγκρίνουν ή να τροποποιήσουν τα “αναπτυξιακά σχέδια”. Η δυνατότητα οργανωμένης έκφρασης των τάξεων αυτών σε ότι αφορά τη διάγνωση των αναγκών τους και την έγκριση των πολιτικών για την αντιμετώπισή τους, αποτελεί μια προφανή ανάγκη απέναντι στην ικανότητα της άρχουσας τάξης να αξιοποιεί την οικονομική και πολιτική της ισχύ, αλλά και τη δυνατότητα της να ελέγχει κρατικούς θεσμούς, κατά την υλοποίηση των επιθετικών πολιτικών και πρακτικών της.

Η υιοθέτηση και υλοποίηση των παραπάνω επιλογών αποτελούν τη βάση για την εγκαθίδρυση ενός νέου «αναπτυξιακού υποδείγματος» που θα έχει τη δυνατότητα να αποτελέσει μια απάντηση στις άμεσες και στρατηγικές επιλογές της άρχουσας τάξης, αλλά και μια ευρεία ταξική συσπείρωση απέναντι στις επιλογές αυτές. Η υιοθέτηση του δημοκρατικού σχεδιασμού αφορά καταρχάς την υλική παραγωγή και την ικανοποίηση των αναγκών σε αγροτικά και βιομηχανικά προϊόντα, με την αξιοποίηση των εγχώριων παραγωγικών δυνατοτήτων, αλλά και των δυνατοτήτων ένταξης στη διεθνή οικονομία, αφορά επίσης την προσφορά κοινωνικών και δημόσιων υπηρεσιών, με μεθόδους διοίκησης επαρκείς και αποτελεσματικές, και αφορά τη στρατηγική αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής με επαρκή και αποδεκτά σχέδια εγκατάστασης ανανεώσιμων πηγών και εξοικονόμησης ενέργειας, όπως και με επαρκή αντιμετώπιση των σύγχρονων και μελλοντικών επιπτώσεων των ακραίων καιρικών φαινομένων.

Η σημερινή αμφισβήτηση της καταστροφικής εξουσίας του κεφαλαίου, απαιτεί όχι μόνο τον οργανωμένο έλεγχο της παραγωγής ενέργειας με την ματαίωση της χρήσης ορυκτών καυσίμων, αλλά και τον πλήρη ανασχεδιασμό της σχέσης των παραγωγικών δραστηριοτήτων με το φυσικό περιβάλλον, και την ολοκληρωμένη προστασία της ανθρώπινης ζωής. Ένα **τρίτο ερώτημα** που πρέπει να απαντηθεί είναι «αν το νέο αναπτυξιακό υπόδειγμα μπορεί να αποτελέσει προγραμματικό πλαίσιο διεκδίκησης αλλά και ταυτόχρονα συσπείρωσης των αριστερών και προοδευτικών πολιτικών δυνάμεων με στόχο την αλλαγή των πολιτικών συσχετισμών και την προώθηση της υλοποίησης του νέου αναπτυξιακού υποδείγματος».

ΕΝ ΚΑΤΑΚΛΕΙΔΙ, σε αυτή την προτεινόμενη διαδικασία κοινωνικού μετασχηματισμού, μέσω ενός νέου αναπτυξιακού υποδείγματος που θα υλοποιηθεί από το Αναπτυξιακό Σχέδιο Ανθεκτικότητας και Παραγωγικής Ανασυγκρότησης της Θεσσαλίας, είναι αναμενόμενο πως «θα σπάσουν αυγά». Το κόστος των αλλαγών θα είναι μεγάλο για κάποιους και καμία πολιτική δεν θα πετύχει εάν δεν προβλέπει μηχανισμούς στήριξης και αποζημίωσης για όσους εύλογα θίγονται από τις μεταβολές.

Πέραν των άμεσων παρεμβάσεων για τους πληγέντες των πλημμυρών, της πρότασης για τον αγροτικό τομέα και της στρατηγικής διαχείρισης των υδάτων – όπως αναλύθηκαν παραπάνω – η Νέα Αριστερά θεωρεί ότι το αναπτυξιακό,

παραγωγικό και καταναλωτικό μοντέλο της Θεσσαλίας έχει φτάσει στα όριά του. Δεν μπορεί πλέον να καλύψει τις ανάγκες των κατοίκων, ούτε να εγγυηθεί την ανθεκτικότητα του οικοσυστήματος, όπως απέδειξαν οι καταστροφές.

Απαιτείται επείγοντως ένα νέο αναπτυξιακό υπόδειγμα, το οποίο να υπηρετείται από ένα νέο σχέδιο ανθεκτικότητας και παραγωγικής ανασυγκρότησης. Η παρούσα έκθεση αποτελεί μια πρώτη συμβολή σε αυτή την κατεύθυνση, ανοίγοντας τη συζήτηση για τη διαμόρφωση ενός προγραμματικού πλαισίου συνεργασίας των αριστερών και προοδευτικών δυνάμεων, με στόχο τη συγκρότηση ενός Λαϊκού Μετώπου σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Στο επίπεδο της Περιφέρειας Θεσσαλίας, η πρόταση αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον με δεδομένο ότι η σημερινή Περιφερειακή Αρχή υποστηρίχτηκε εκλογικά από το σύνολο – πλην ΚΚΕ – των αριστερών και προοδευτικών πολιτικών δυνάμεων και συλλογικοτήτων. Η παρούσα πρόταση μπορεί αφενός να δώσει περιεχόμενο στην πολιτική συνεργασία στη Θεσσαλία και αφετέρου να ισχυροποιήσει έναν **πλειοψηφικό και ηγεμονικό συσχετισμό δυνάμεων**. Η προσπάθεια που γίνεται στη Θεσσαλία ίσως αποτελέσει οδηγό – πρόκριμα για ανάλογες πρωτοβουλίες σε Εθνικό επίπεδο.

Κλείνοντας, η **ΝΕΑ ΑΡΙΣΤΕΡΑ** καταθέτει την πρότασή της για την επόμενη μέρα της Θεσσαλίας, προσεγγίζοντας τις πλημμύρες ως ένα στοιχείο της πολυκρίσης. Προσπαθεί επίσης να θέσει νέα μεθοδολογικά ζητήματα ολιστικού χαρακτήρα στη διάγνωση των κοινωνικών αναγκών και τον σχεδιασμό και την εφαρμογή πολιτικών. Ανοίγει τέλος τη συζήτηση για την αναγκαιότητα και τη χρησιμότητα ενός νέου αναπτυξιακού υποδείγματος, προσπαθώντας παράλληλα να δημιουργηθούν πολιτικοί συσχετισμοί υποστήριξης μιας τέτοιας πρότασης. Αγωνίζεται με άλλα λόγια να ορίσει το νέο, ως **νέα Αριστερά**.